

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
_____ Руслан Пильнік
«___» _____ 2024 р.

Реєстраційний № ____
«___» _____ 2024 р.

ЕКОЛОГІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ПЛАКАТА ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.:
МИСТЕЦЬКІ ТА ОСВІТНІ ЗАСАДИ

Кваліфікаційна робота
студента групи ОМм-22
ступінь вищої освіти: «магістр»
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Луцька Микити Геннадійовича

Керівник: доцент, кандидат
мистецтвознавства, професор

Удріс І.М.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Микита Луцько, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПЛАКАТА В МИСТЕЦЬКОМУ ПРОЦЕСІ НОВІТНЬОЇ ДОБИ	9
1.1. Історіографія, термінологічний апарат та методологія дослідження	9
1.2. Екологічний плакат ХХ століття	14
1.3. Формально-змістові особливості сучасного екологічного плаката (ХХІ століття).....	21
1.4. Вплив екологічних плакатів на природоохоронний та екологічний рух у суспільстві окресленої доби.....	26
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЛАКАТІВ	33
2.1. Зародження ідеї створення екологічних плакатів та пошуки образного рішення.....	33
2.2. Концептуальні розробки та дизайн комплекту плакатів: етапи формування композиції	37
2.3. Технічні аспекти створення плакатів: послідовність реалізації задуму	40
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЛАКАТІВ	46
3.1. Психолого-педагогічні аспекти впровадження дизайну екологічних плакатів у навчальний процес художників-педагогів	46
3.2. Методи та прийоми організації роботи над дизайном плакатів на заняттях з композиції.....	48
3.3. Методичні рекомендації щодо підвищення якості навчання з плакатного дизайну на заняттях з композиції	52
Висновки до розділу 3.....	56

ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ	66
Додаток А	66
Додаток Б.....	81
Додаток В.....	91

ВСТУП

Актуальність дослідження. Екологічна проблема є однією з найбільш нагальних та обговорюваних у сучасному світі. Глобальні зміни клімату, забруднення навколишнього середовища, втрата біорізноманіття та інші екологічні виклики змушують людство шукати ефективні шляхи вирішення цих проблем. У цьому контексті відповідна візуальна комунікація, зокрема плакат як одна з провідних галузей даної сфери діяльності, відіграє важливу роль у приверненні уваги суспільства до екологічних питань і формуванні екологічної свідомості.

Плакати є одним із найефективніших засобів масової комунікації, здатних швидко і яскраво передати важливі повідомлення. Вони можуть бути використані для інформування населення про екологічні проблеми, закликів до детермінованих певними ситуаціями дій та стимулювання екологічно відповідальної поведінки. За допомогою візуальних образів, символів та текстів, плакати можуть викликати емоційний відгук, що сприяє більш глибокому засвоєнню інформації та мотивації до відповідних акцій.

Дослідження екологічного спрямування плакатів ХХ - початку ХХІ століття є актуальним з ряду причин. Передусім, суспільство поступово усвідомлює важливість екологічних проблем, що відображається у зростаючій кількості екологічних рухів, ініціатив та кампаній. Плакати виступають невід'ємною частиною цих рухів, допомагаючи мобілізувати громадськість та привертати увагу до ключових екологічних питань. Візуальне мистецтво завжди було потужним інструментом для реалізації соціальних змін. Зокрема екологічні плакати опираються на відповідні мистецькі прийоми втілення актуальних в суспільному житті тем, що дозволяє їм впливати на свідомість і поведінку людей. По-третє, з розвитком технологій та комунікаційних засобів, методи створення та розповсюдження плакатів зазнали значних змін. Аналіз сучасних тенденцій та інновацій у

дизайні екологічних плакатів може сприяти підвищенню їх ефективності та впливу.

Як напрямок в сучасних мистецьких практиках, екологічні плакати відображають культурні, соціальні та політичні запити свого часу. Дослідження історії та характерних ознак еволюції екологічних плакатів дозволяє зрозуміти, як змінювалось ставлення суспільства до екологічних проблем і які візуальні стратегії були найбільш ефективними у різні періоди. Нарешті, враховуючи прагнення до удосконалення освітньої галузі всіх рівнів у нашій країні і в міжнародному контексті, екологічні плакати можуть бути використані у навчальних програмах для підвищення екологічної обізнаності серед молоді. Вивчення та аналіз плакатів сприяє розвитку критичного мислення та розуміння важливості екологічної відповідальності. Вагомого значення освоєння даної лінії візуальних практик набуває зокрема у навчальному процесі підготовки фахівців художньо-педагогічного спрямування.

Таким чином, дослідження екологічного спрямування плакатів ХХ - початку ХХІ століття є безумовно актуальним та важливим для розуміння ролі візуальної комунікації у вирішенні екологічних проблем, формуванні екологічної свідомості та стимулюванні соціальних змін в сучасному суспільстві.

Мистецтву плаката присвячені численні публікації зарубіжних та вітчизняних фахівців. Значну увагу проблемам у жанрі екологічного плаката приділяють дослідники А. Андрейканіч, О. Гладун, О. Гриневич, І. Литвиненко, В. Даниленко, Н. Іванова, М. Конєва, В. Косів, О. Лагутенко, Н. Сбітєва, О. Северіна, М. Станкевич, В. Шевченко, О. Храмова-Баранова, М. Яковлев. А. Дяченко аналізував візуальні стратегії екологічних кампаній, О. Рубан досліджувала вплив екологічних плакатів на суспільну свідомість.

За кордоном суттєвий внесок у дослідження цієї теми зробили американка Д. Беннетт, яка вивчала ефективність візуальної комунікації в екологічних рухах та П. Шмідт з Німеччини, який досліджував історію

екологічних плакатів; а також Е. Вернер, Дж. Вілсон, В. Вонг, Ж.-Л. Лассерре, К. Нортон.

До найвизначніших практиків зарубіжного плакатного мистецтва екологічного спрямування в різні періоди ХХ-ХХІ ст. відносять К. Андо, Дж. Борта, Л. Древінський, А. Йошітеру, К. Нагаї, П. Овідіу, Ю. Юмін. Серед українських авторів минулого та теперішнього століть варто відзначити імена О. Векленко, Я. Гранковської, Л. Даценко, А. Євтушенко, К. Кудряшової, Б. Логачової, Г. Шевцов, Кл. Штека.

Мета дослідження – аналіз та систематизація плакатів другої половини ХХ - початку ХХІ століття екологічного спрямування, визначення їх ролі у формуванні екологічної свідомості суспільства та обґрунтування їх ролі в навчанні композиції студентів кафедри образотворчого мистецтва.

Згідно мети кваліфікаційної роботи ми поставили перед собою такі **завдання:**

- дослідити особливості розвитку екологічного плаката ХХ-ХХІ століття;
- проаналізувати вплив екологічних плакатів на суспільне життя доби;
- охарактеризувати ідейні, концептуальні пошуки та технічні аспекти проєктування плакатів;
- вивчити психолого-педагогічні аспекти, методи та прийоми розробки дизайну екологічних плакатів студентами ВНЗ;
- визначити роль викладача та критерії оцінювання у навчальному процесі;
- розробити методичні рекомендації щодо підвищення якості навчання з плакатного дизайну на заняттях з композиції.

Об'єкт дослідження – екологічні плакати як напрямок розвитку міжнародного та вітчизняного графічного дизайну другої половини ХХ - початку ХХІ століття як складової соціокультурного розвитку суспільства.

Предмет дослідження – візуальні, тематичні та комунікативні аспекти екологічних плакатів у контексті провідних стильових напрацювань та

освітніх доробків означеної доби та можливості їх використання у фаховій освіті.

Методи дослідження, що використовувалися в магістерській роботі, обумовлені потребою вирішення поставлених завдань теоретичного й практичного спрямування. Застосовувались аналіз наукових літературних та інтернет джерел, проблемно-пошуковий метод визначення критеріїв і параметрів дослідження; історико-культурний мистецтвознавчий метод та мистецтвознавчий опис творів для сприяння розкриттю художньо-образних трансформацій в плакаті; методи конструктивного аналізу, конкретизації та узагальнення тощо.

Практичне значення матеріалів дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій для педагогів мистецьких факультетів щодо підвищення якості навчання з плакатного дизайну на заняттях з композиції.

Структура дослідження: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 69 позицій. Загальний обсяг магістерської роботи 94 сторінки, основний зміст викладено на 59 сторінках. Роботу доповнено додатками.

РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПЛАКАТА НОВІТНЬОЇ ДОБИ

1.1. Історіографія, термінологічний апарат та методологія дослідження

Історіографія розвитку екологічного плаката новітньої доби зосереджує увагу на еволюції і значенні екологічних плакатів, які відображають зміни у суспільстві, мистецтві та ставленні до екологічних проблем протягом ХХ та початку ХХІ століття. Дослідження в цій області охоплюють кілька ключових напрямків.

Перші екологічні плакати почали з'являтися у ХХ столітті як частина ширшого соціального і політичного руху за охорону довкілля [62, с.34]. У 1960-1970-х роках плакати часто використовувалися для підвищення обізнаності про забруднення довкілля, вимирання видів та необхідність збереження природних ресурсів. Їх розвиток був тісно пов'язаний з активізацією громадських екологічних рухів і політичних ініціатив, таких як День Землі, що вплинуло на естетику і зміст екологічних плакатів [19, с.28].

З плином часу естетика екологічних плакатів змінилася від спрощених і символічних зображень до більш складних і концептуальних робіт. Це включає використання нових графічних прийомів, цифрових технологій і матеріалів. Наприклад, у 1980-1990-х роках плакати почали активно використовувати фотографію і комп'ютерну графіку, що дозволило передавати більш реалістичні і вражаючі образи екологічних катастроф та їхніх наслідків [12, с.105].

Теми екологічних плакатів новітньої доби відображають глобальні та локальні екологічні проблеми: від глобального потепління і змін клімату до вирубки лісів, забруднення океанів і втрати біорізноманіття. Мотиви плакатів часто пов'язані з потребою дій, відповідальністю людини перед природою і майбутніми поколіннями. Також з'являються плакати, що акцентують на персональній відповідальності і стійкому способі життя. На розвиток

екологічного плаката суттєво впливають соціальні та політичні контексти. Наприклад, плакати, створені в контексті глобальних кліматичних конференцій, мають чіткі політичні меседжі та часто критикують уряди і корпорації за недостатні заходи з охорони довкілля. Вони слугують засобом активізму і заклику до дій, стаючи частиною ширших екологічних і соціальних кампаній [13, с.21].

У ХХІ столітті екологічні плакати все частіше використовують нові технології, такі як цифрові інструменти та соціальні медіа, щоб залучити широку аудиторію. Інтерактивні плакати і цифрові платформи дозволяють глядачам не лише споживати інформацію, а й активно долучатися до вирішення екологічних проблем. В історіографічних джерелах також звертається увага на різноманітність підходів до екологічного плаката в різних регіонах світу. Наприклад, європейські плакати можуть мати більш концептуальний і художній підхід, тоді як американські – пряміший і більш активістський. Азійські країни часто поєднують традиційні мистецькі техніки з сучасними екологічними меседжами, що надає їхнім плакатам унікального колориту [9, с.45].

Екологічні плакати відіграють важливу роль у формуванні суспільної свідомості та культурної політики щодо екології. Вони допомагають формувати екологічно свідоме суспільство, привертаючи увагу до екологічних проблем і закликаючи до змін у поведінці і політиці. Це також сприяє розвитку культурної політики, орієнтованої на стійкий розвиток і екологічну освіту. З огляду на зростання екологічних викликів, роль екологічного плаката продовжує розвиватися. У майбутньому можна очікувати ще більш інтегрованих підходів, де дизайн буде поєднуватися з іншими формами мистецтва та технологіями для ще більшого впливу на суспільну свідомість [13, с.23].

Таким чином, історіографія розвитку екологічного плаката новітньої доби відображає як еволюцію художніх прийомів і технік, так і зміни в

соціально-політичних контекстах, які формують його зміст і функцію у суспільстві.

Термінологічний апарат розвитку екологічного плаката новітньої доби включає низку понять і термінів, що описують основні аспекти цієї галузі. Екологічний плакат – це вид плакатного мистецтва, спрямований на підвищення обізнаності суспільства щодо екологічних проблем і стимулювання екологічно свідомої поведінки. Еко-дизайн – напрям дизайну, який враховує екологічні аспекти при створенні візуальних матеріалів, зокрема плакатів. Включає використання екологічно безпечних матеріалів і технологій [58, с.53]. Еко-активізм – громадська діяльність, спрямована на захист довкілля та підвищення екологічної свідомості населення. Еко-активізм часто стає тематикою екологічних плакатів [9, с.65].

Новітня доба – період в історії, що охоплює сучасний час, зазвичай визначається як період від кінця 20-го століття до сьогодні. В контексті екологічних плакатів, це час активізації руху за екологічну свідомість і захист довкілля.

Масова комунікація – процес передачі інформації широкій аудиторії через засоби масової інформації, такі як плакати, які використовуються для впливу на суспільну думку з питань екології. Візуальна комунікація – процес передачі інформації через візуальні засоби, такі як зображення, графіка та текст. В екологічних плакатах використовується для ефективного донесення екологічних послань. Соціальна реклама – реклама, метою якої є привернення уваги громадськості до важливих соціальних проблем, включаючи екологічні питання. Часто використовується для створення екологічних плакатів. Візуальна риторика – використання візуальних елементів (зображень, кольорів, композиції) для переконання аудиторії або впливу на її сприйняття. В екологічних плакатах часто використовується для викликання емоційного відгуку [58, с.73].

Екологічна свідомість – рівень розуміння та усвідомлення людьми впливу своєї діяльності на навколишнє середовище. Плакати з екологічною

тематикою спрямовані на підвищення цього рівня свідомості. Сталий розвиток – концепція, яка передбачає збалансований підхід до розвитку суспільства, економіки та збереження довкілля. Є важливим контекстом для тематики екологічних плакатів. Екологічне послання – головна ідея або тема, яку передає плакат з екологічною тематикою. Може включати заклики до дії, інформацію про екологічні проблеми або позитивні приклади збереження довкілля [56, с.274]. Зелені технології – інноваційні технології, спрямовані на зниження негативного впливу на довкілля. Можуть бути предметом відображення в екологічних плакатах або використовуватися для їх створення [58, с.186].

Іконографія – вивчення та інтерпретація символів та зображень, що використовуються в мистецтві. В екологічних плакатах часто використовуються символи природи, забруднення, відновлюваних ресурсів тощо [58, с.193]. Графічний мінімалізм – підхід у дизайні, який використовує мінімальну кількість візуальних елементів для досягнення максимального ефекту. Часто застосовується в екологічних плакатах для фокусування уваги на ключовому посланні [53, с.74].

Методологія дослідження екологічного плаката новітньої доби передбачає систематичний підхід до вивчення його розвитку, функцій, впливу та естетичних особливостей. Цей підхід включає кілька ключових аспектів та методів дослідження, які дозволяють отримати всебічне розуміння цього феномену.

Перш за все, важливим є теоретичний аналіз, який передбачає збір і вивчення наукових джерел, книг, статей та інших матеріалів, що стосуються екологічного плаката, соціальної реклами, графічного дизайну, візуальної комунікації, а також екологічних та соціальних проблем, які є основою для створення екологічних плакатів. Історичний підхід дозволяє дослідити розвиток екологічного плаката у контексті історичних подій та соціальних змін, особливо в новітню добу, зокрема наприкінці 20-го і на початку 21-го

століття. Це допомагає зрозуміти, як змінювалися тематика та стилістика плакатів у відповідь на різні екологічні кризи та суспільні рухи [17, с.23].

Контент-аналіз є наступним важливим методом дослідження. Візуальний аналіз дозволяє детально вивчити візуальні елементи плакатів, такі як кольори, типографіка, композиція, іконографія, символи та образи, що використовуються. Це необхідно для виявлення стилістичних особливостей плакатів та їх еволюції. Тематичний аналіз дає змогу ідентифікувати і класифікувати теми, підняті у плакатах, як-от забруднення довкілля, зміни клімату, захист природи, використання відновлюваних ресурсів, екологічна свідомість тощо. Риторичний аналіз фокусується на дослідженні способів переконання, використаних у плакатах, включаючи емоційні прийоми і заклики до дії, що аналізуються.

Емпіричні методи дослідження, зокрема опитування та інтерв'ю, відіграють важливу роль у розумінні сприйняття плакатів. Проведення опитувань та інтерв'ю з дизайнерами, авторами плакатів, еко-активістами та аудиторією плакатів дозволяє зібрати дані щодо їхнього впливу на громадську свідомість, мотивації та сприйняття. Експериментальні дослідження створюють можливість оцінити ефективність різних типів екологічних плакатів, наприклад, порівнюючи вплив плакатів, що використовують різні емоційні чи естетичні підходи.

Соціологічний та культурологічний аналіз дозволяє досліджувати, як екологічні плакати відображають та формують громадські настрої і поведінку. Це включає аналіз соціальних, економічних та політичних факторів, що впливають на створення та поширення плакатів. Важливо також дослідити культурний контекст, аби зрозуміти, як культурні особливості впливають на формування візуального образу екологічних плакатів у різних країнах та регіонах, включаючи локальні культурні символи, мовні особливості та традиції [26, с.194].

Кейс-стаді або аналіз конкретних прикладів дозволяє провести глибокий аналіз окремих екологічних плакатів або серій плакатів, їх

створення, концепцій, стилю, використаних матеріалів та технік. Це допомагає детально розглянути методи та підходи, що застосовуються в сучасному екологічному плакаті. Порівняльний аналіз, включаючи міжнародний та крос-культурний підхід, дозволяє порівняти екологічні плакати з різних країн і культур, щоб виявити спільні та відмінні риси у підходах до екологічної комунікації. Часовий аналіз порівнює плакати різних періодів, щоб виявити еволюцію стилістичних і тематичних підходів у відповідь на зміни в екологічному русі та суспільстві.

Технічний та технологічний аналіз досліджує вплив нових технологій і інструментів, таких як цифровий дизайн, нові матеріали і техніки друку, на створення та поширення екологічних плакатів. Також важливо оцінити екологічний слід, пов'язаний з виробництвом і розповсюдженням плакатів, включаючи використання екологічно чистих матеріалів і технологій [55, с.118]

Отже, методологія дослідження екологічного плаката новітньої доби потребує міждисциплінарного підходу, який включає аналіз візуальних, соціальних, культурних і технологічних аспектів. Це дозволяє отримати комплексне розуміння ролі екологічних плакатів у сучасному суспільстві і їхнього впливу на екологічну свідомість. Ці терміни відображають ключові концепції та аспекти, пов'язані з розвитком екологічного плаката в сучасну добу, підкреслюючи важливість екологічної свідомості.

1.2. Екологічний плакат ХХ століття

Екологічний плакат – самостійне художнє явище, яке вимагає комплексного та системного вивчення. В умовах появи глобальних екологічних катастроф у всьому світі, постановка цієї проблематики в мистецтві плаката набула особливої цінності, що і визначило її актуальність ще на початку ХХ століття, коли індустріалізація та урбанізація призвели до зростання забруднення повітря, води та ґрунтів. В цей час основні екологічні проблеми стосувалися промислових відходів, забруднення річок та деградації

природних ландшафтів. Плакати мали на меті привернути увагу до цих проблем та закликати до змін у поведінці та політиці [54, с.317].

Початок історії екологічної соціальної реклами датують 1906 роком, коли Американська громадська асоціація розпочала кампанію із захисту Ніагарського водоспаду від шкоди, завданої енергетичними компаніями. Розвиток плаката в 1920-30-х роках стимулювали нові художні напрями, такі як конструктивізм, футуризм, кубізм та символізм. Французький художник А. Мурон (Кассандр) визначив основні цілі плакатистів того часу, зазначивши, що живопис існує задля себе самого, тоді як плакат слугує засобом комунікації між комерсантом і споживачем. Плакатист виконує роль телеграфіста, передаючи інформацію ясно, чітко та виразно [33, с.157].

А. Андрейканич в своїх роботах аналізує етапи розвитку українського плакату протягом століття, відображаючи його еволюцію як важливий інструмент соціальної комунікації. Автор приділяє увагу ключовим художнім та ідеологічним змінам, які вплинули на стиль і зміст плакатів у різних періодах. Він акцентує, що український плакат, зберігаючи національні риси, активно відгукувався на виклики свого часу – від революційної епохи початку ХХ століття до розквіту плакатного мистецтва в радянській добі. Він також підкреслює внесок провідних художників у формування характерного стилю українського плакату, відзначаючи їхню роль у відображенні суспільних ідей та створенні візуальної ідентичності. Автор звертає увагу на інноваційні прийоми, використані митцями, які продовжують впливати на сучасний дизайн [1, с.61].

Події ХХ століття, переповнені драматизмом, підкреслили потребу у плакатах як ефективному та доступному інструменті впливу на суспільство. Значний внесок у розвиток плакатного мистецтва зробили такі європейські країни, як Німеччина, Швейцарія, Австрія, Франція, Італія та Польща [55, с.26]. Однак після Другої світової війни популярність плакатів тимчасово зменшилася через зростання ролі радіо, фотографій та інших ЗМІ. Літографія, яка раніше була основною технікою створення плакатів, стала

економічно не вигідною та поступилася місцем офсетного друку та шовкографії. Однак ці нові технології не могли повністю передати багатство відтінків і текстур, властивих літографії. У 1960-х роках швейцарський типограф і дизайнер В. Вайнгарт здійснив перехід від металевого обладнання до фотонабору, створюючи складні текстури, візерунки та колажоподібні зображення, що стало новим етапом у розвитку плакатного мистецтва.

Аналізуючи історію розвитку екологічного плаката, варто відзначити, що до 50-х років ХХ століття ця тема майже не містила відображення в мистецтві плаката. Постери того часу безпосередньо не зображували екологічні проблеми. Людство, захоплене технічним прогресом, виключно зі стрімким розвитком технічної революції, зростанням промислового виробництва та активною індустріалізацією, довго не усвідомлювало небезпеки, до якої можуть призвести ці процеси для довкілля. Однак через збільшення негативних наслідків такої активної діяльності індустріального суспільства на природне середовище ситуація змінюється.

У 1960-1970-х роках відбувся значний підйом екологічного руху (Рис. А.1.1-4.), зокрема завдяки появі Дня Землі у 1970 році (Рис. А.1.5.). Це десятиліття стало епохою активної боротьби за охорону довкілля, коли екологічні плакати набули великої популярності. Вони закликали до зменшення забруднення, збереження природних ресурсів, боротьби з викидами шкідливих речовин та збереження біорізноманіття (Рис. А.1.6-8.). У 70-х роках ХХ ст. зростає рух на захист довкілля. Вагому роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, що утворюються в ті часи: Всесвітній фонд природи, Грінпіс, Global Nest, Всесвітнє товариство захисту тварин, Глобальний екологічний фонд, Зелений Хрест, Європейське екологічне агентство, Міжнародний Міжнародний союз охорони природи, Українська екологічна асоціація «Зелений світ», Українське товариство охорони природи тощо. Діяльність цих установ стає визначним явищем в обраній сфері, обумовлюючи зростаючу повагу у міжнародному співтоваристві (Рис. А.1.9.) [63, с.148].

До природоохоронної діяльності долучається така масова форма мистецтва, як плакат, який відіграє важливу роль у формуванні екологічно свідомого мислення в суспільстві та займає помітне місце у сфері глобальної екологічної пропаганди. Плакати переважно містили загальні заклики та образи, зосереджені на темах турботи про тварин і птахів, захист лісів від пожеж, озеленення планети та боротьбу з браконьєрством. Прикладами таких робіт є «Не паплюж природу!» (1960) Г. Горобієвської (Рис.А.1.10.); «Бережіть рідну природу!» (1968) Г. Шевцова (Рис.А.1.11.), «Бережіть підземні води від забруднення» А. Левковського (1969) [69, с.291].

Однак, ці плакати здебільшого носили декларативний характер і не торкалися гострих екологічних питань. Їм була властива романтичність, багатоплановість та ілюстративність. Разом із тим, значний вплив на розвиток екологічної соціальної реклами мав Всесвітній фонд природи (WWF), заснований у 1961 році у Швейцарії. Ця організація стала відомою як замовник високоякісної, влучної, а іноді, навіть, шокуючої екологічної реклами. Основними напрямками діяльності WWF є боротьба зі змінами клімату, відновлення лісів та деградованих територій, захист прісноводних ресурсів, збереження морів і океанів, дикої флори та фауни, а також скорочення використання токсичних речовин. Плакати, створені для фонду, відзначаються високим творчим рівнем, а його гасло «Природа потребує реклами» точно передає мету організації [63, с.184].

З кінця 70-х років ХХ ст., із загостренням екологічних проблем, змінюється настрій екологічного плаката. Він стає більш чутливим і лаконічним, активно використовує мову метафор та символів. Екологічні плакати цього періоду вирізняються яскравою й виразною візуальною мовою, яка включає відтворення символів природи, таких як дерева, річки, тварини та інші природні елементи. Контрастні кольори – насичений зелений, синій і червоний – використовують у виразних комбінаціях для привернення уваги. Гасла та слогани вирізняються чіткою лаконічністю, акцентуючи на закликах до дій: «Збережи ліс», «Очисти річки», «Зменшуй забруднення». Часто

зображення людей, особливо дітей, створює сприятливий зв'язок із глядачем, концентруючи увагу на проблемах та підкреслюючи важливість екологічної відповідальності для майбутніх поколінь. Усі ці характеристики виявилися яскравим втіленням у вітчизняному плакаті останньої третини ХХ століття та сучасному українському екологічному плакатному мистецтві [34, с.231].

Зустрічаються як постери, що візуалізують загальні гасла, зазвичай у романтичному їх вирішенні (Г. Шевцов, «Бережіть!» (1983) (Рис.А.1.12.); К. Кудряшова «Природа вчить нас розуміти прекрасне» (1987) (Рис.А.1.13.). Любов до рідної країни неможлива без любові до її природи. К. Паустовський (1990) так і відтворення теми, сповненої символіки в дещо трагічному її звучанні (Л. Даценко «Стоп» (1980); І. Хара, І. Завадський «Хто ми такі? Куди йдемо?» (1990) (Рис.А.1.14.). Наскільки актуальними були ці проблеми свідчить той факт, що починають виходити серії екологічних підбірок «Охороняй рідну природу» (1990) (Рис.А.1.15-16.) [45, с.16].

Серед багатьох завдань екологічного плаката важливе місце займає тема збереження тваринного та рослинного світу (Рис.А.1.17-19.). Ідея гармонії між людством і природою виражена яскраво й образно у плакатах В. Вітера «Пам'ятай!» (1984) (Рис.А.1.20.), «Серцям гармонію єднання – планеті хворій виживання». Концепція єдності людини і природи є ключовою для формування екологічного світогляду. У роботі О. Терентьєва «Це не тільки твоя Земля, Homo sapiens» (1980) через емоційний зміст і напружене гасло передано заклик зберегти природне середовище (1980) [44, с.205].

Проблема шлюбоньєрства знаходить своє відображення у плакатах О. Векленка «Нет!» (1988), П. Савченка «Товарищи! Браконьєрству – решительный бой!» (1982) (Рис.А.1.21.). Особливу увагу привертає робота В. Шості «Ні пуху ні пера!», яка вирізняється глибиною ідеї, технікою виконання та несподіваними асоціаціями — замість кулі рушниця заряджається касетою фотоплівки (1978) [11 с.164]. Неконтрольована вирубка лісів в Україні є однією з найбільших екологічних проблем. Застерігає людство від знищення лісів Є. Кудряшов у плакаті «Человек

проходить как хозяин...» (1989). Адже занадто добре відомо, що лишається в тих місцях, за якими «людина проходить, як господар». Наслідки злочинного поводження з тими небагатьма дарами, які ще залишила нам природа, проявляються в аномаліях клімату, спустошенні та забрудненні планети. Своє бачення безвідповідальності та руйнівної діяльності людини (псування дерев, знищення флори) – в роботах В. Сокола «Не Допустимо!» (1978) (Рис.А.1.22.), А. Бондара, «Після мене хоч потоп!» (1989) [28, с.18].

Масштаби забруднення набувають глобального характеру і загрожують непередбачуваними наслідками. Змушують усвідомити серйозність небезпеки що несе забруднення води усьому живому на землі плакати; О. Шульгана «За чисті води і повітря» (1983), К. Кудряшова «SOS» (1973) (Рис.А.1.23.) [2, с.94]

Тема захисту довкілля від промислових пошкоджень знайшла яскраве відображення у роботах Ж. Кравченко («За життя над димарями», 1973) та Б. Хенкіна («Заводи, дихайте чистіше!», 1985). Їхні плакати об'єднують гострі соціальні теми з гумористичним підходом, демонструючи свіжий погляд на екологічну тематику, що відрізняється від традиційної. Наприклад, у плакаті В. Побокова «Козак Мамай – душа правдива. Не п'є, жінку не б'є, вже й не гуляє, бо від смогу та нітратів здоров'я не має» (1990) екологічні проблеми передано через іронічний образ, а в роботі О. Лекомцева, О. Стайкова та Е. Морозовського «Запорожці пишуть листа турецькому султану» (1990) художники переосмислили картину І. Репіна, вдягнувши запорожців у протигази (Рис.А.1.24.). Актуальність проблеми забруднення повітря, особливо у великих містах, порушено в плакатах В. Вітера «Увага – небезпека» [18, с.196].

Чорнобильська катастрофа розділила історію на «до» і «після», змусивши художників шукати нові виражальні засоби для осмислення екологічних наслідків катастрофи. Глибокий емоційний вплив на глядача мають плакати, що відображають наслідки Чорнобиля: роботи А. Вереші, Л. Древінського «Екологія і забруднення» (Німеччина, 1991) (Рис.А.1.25.), А.

Йошітеру (Рис.А.1.26-27.), В. Вітера «26.IV.86», С. Ільїна «Alter ego» (1997) (Рис.А.1.28.), О. Штанка «Я раніше у багатьох виникав сумнівів у правильності вибраного для станції місця» (1990), а також серія робіт О. Векленка: «26.04.88», «Завтра буде пізно. Допоможемо дітям Чорнобиля сьогодні», «АЕСстетизація», створена митцем на основі його досвіду ліквідації аварії [51, с.152].

Перший Київський Бієнале плаката, що відбувся в 1989 році, також став першим етапом у розвитку екологічної тематики в мистецтві. Екологічна проблематика була широко представлена, а художники підходили до неї з різних сторін, шукаючи нові форми та підходи для висвітлення проблем, пов'язаних із забрудненням довкілля. Їх об'єднувала спільна мета – чесно й безкомпромісно донести масштаб і суть екологічних злочинів суспільства. Розвиток друкарських технологій у ХХ столітті дозволив масово тиражувати плакати, що сприяло їхньому широкому розповсюдженню. Це дало змогу екологічним рухам активно використовувати плакати як ефективний інструмент інформування й мобілізації громадськості [44, с.195].

Значний внесок у розвиток екологічної тематики зробили міжнародні громадські організації, такі як Greenpeace, Всесвітній фонд природи (WWF) та Всеукраїнська екологічна ліга. Вони відіграли важливу роль у становленні екологічного плаката і розповсюдження екологічної пропаганди за допомогою мистецтва як за кордоном, так і в Україні (Рис.А.1.30-32.).

Особливе місце у висвітленні екологічних проблем займає Міжнародне триєнале графіки та плакату «4-й блок», засноване в 1991 році в Харкові до п'ятиріччя Чорнобильської катастрофи. Спочатку цей захід об'єднав художників із усього світу навколо Чорнобильської тематики, але з часом став майданчиком для розгляду ширшого кола глобальних екологічних проблем: утилізації відходів, глобального забруднення, кислотних дощів, руйнування озонового шару, деградації ґрунтів та хімічного забруднення. Організатор триєнале, художник і ліквідатор наслідків аварії О. Векленко, наголошував на важливості не обмежувати подібні виставки стінами галерей,

а виносити їх у публічний простір, щоб найкращі зразки екологічного плаката служили закликом до захисту довкілля (Рис. А.1.33) [8, с.98].

Інтерес світової спільноти до екологічних проблем, зумовлених загрозами, які виявляються через хижацьке споживання природних ресурсів людьми, їх безвідповідальності, а також відповідними реакціями природи, що все частіше впливає на життя людства, поступово посилюється та набирає масштабних обертів. Екологічний плакат як жанр мистецтва відіграє важливу роль у суспільному житті. Він не лише інформує громадян про існуючі екологічні проблеми, їх причини та дослідження, а й іноді пропонує можливість шляхів вирішення цих питань. Його головна місія представляє собою сприяння формуванню екологічного мислення та культури природозбережувального світогляду [5, с. 84].

Екологічний плакат ХХ століття відіграв важливу роль у формуванні суспільної свідомості щодо охорони довкілля та підвищення екологічної обізнаності населення. У цьому періоді відбувалися значні зміни в усвідомленні екологічних проблем, що вплинуло на тематику та дизайн плакатів.

1.3. Формально-змістові особливості сучасного екологічного плаката (XXI століття)

Протягом усієї історії людство постійно посилювало свій вплив на природу, порушуючи її екологічну рівновагу. Особливо відчутними ці дослідження стали в епоху індустріалізації, коли зростання технологічного прогресу та урбанізація почало суттєво змінювати природне середовище. На початку XXI століття екологічні проблеми досягли глобального масштабу, охоплюючи переважно розвинені індустріальні та урбанізовані регіони світу, до яких належить і Україна. Нині наша країна, переживаючи наслідки трагічних воєнних подій останніх років, стикається з гострою екологічною кризою, що робить її найбільш екологічно неблагополучною в Європі.

За оцінками екологів, налічується 36 основних глобальних проблем. Серед найактуальніших викликів – дефіцит питної води, зміна клімату, наступ пустелі, зникнення лісів, окремих видів флори та фауни, забруднення повітря, а також накопичення відходів людської діяльності. Ця проблема є наслідком тривалого хижацького ставлення людини до природних ресурсів, що підриває екологічну рівновагу й ставить під загрозу стабільний розвиток усього живого на Землі, виключно з самим людством [38, с.219].

Потужним інструментом візуальної комунікації, який активно використовується для привернення уваги до екологічних проблем у всьому світі виступає екологічний плакат. Його розвиток відбувається паралельно з глобальним екологічним рухом, і він відіграє важливу роль у формуванні екологічно свідомого суспільства [68, с.173].

Аналізуючи теми, які митці висвітлювали в плакатному мистецтві минулих десятиліть, можна з впевненістю стверджувати, що більшість гасел і художніх творів того часу залишаються актуальними й сьогодні. Водночас в Україні, попри очевидну потребу у висвітленні екологічних питань, плакати цього спрямування не отримали широкого застосування у повсякденному житті суспільства. Використання екологічного плакату суттєво звузилося, за винятком окремих банерів на кшталт «Бережіть ліс від пожежі», що подекуди розміщуються поза межами міст.

Попри це, екологічна тематика залишається важливою складовою сучасної культури. Її популяризація та інтеграція у суспільне життя виступає індикатором прогресивності суспільства та його безкомпромісної позиції щодо соціально значущих цінностей.

Художники-графіки в різних куточках світу прагнуть лаконічно та зрозуміло донести до аудиторії найнагальніші проблеми сучасності. Ці питання охоплюють як екологічний стан планети – забруднення водою, ґрунтів, повітря, неконтрольовану вирубку лісів, браконьєрство, утилізацію відходів, розвиток альтернативних джерел енергії та екологічного транспорту – так і екологію свідомості й культури [15, с.72].

У різних країнах світу екологічні плакати розвиваються під впливом місцевих проблем навколишнього середовища, художніх традицій та культурних особливостей. Наприклад, у Німеччині (Рис.А.1.34.) та Швейцарії (Рис.А.1.35.) плакатна лінія в мистецтві значно пов'язана з традиціями національного графічного дизайну та типографією минулого (Баухаус, швейцарський стиль), що надає їхнім екоплакатам чіткості й лаконічності. В Японії екологічні плакати вирізняються мінімалістичним дизайном та акцентом на природні мотиви. Японські плакати часто використовують прості, але виразні зображення, щоб привернути увагу до проблеми збереження біологічного розманіття (Рис.А.1.36-39.). У Сполучених Штатах екоплакати часто мають політичний контекст і спрямовані на мобілізацію громадської думки для підтримки екологічних ініціатив (Рис.А.1.40-41.) [42, с.68]. Також слід відзначити великий внесок в боротьбу проти знищення природи таких країн, як Китай (Рис.А.1.42-43.), Тайвань (Рис.А.1.44-45.), Мексика (Рис.А.1.46.) та Польща (Рис.А.1.47.).

В Україні Харківська державна академія дизайну і мистецтв стала засновником Міжнародного трієнале екологічного плаката «4-й Блок» під керівництвом відомого дизайнера та викладача О. Векленка. Назва трієнале походить від 4-го енергоблоку Чорнобильської АЕС. Виставка «4-й Блок» вперше була проведена в Харкові у 1991 році як данина пам'яті героям, що брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Ці виставки стали важливою подією у світі графічного дизайну та екології. Колекції трієнале налічують зазвичай по кілька тисяч експонатів зі значного ряду країн світу. Головною метою виставок є привернення уваги світової спільноти до екологічних проблем, а також наслідків соціальних, техногенних та природних катастроф [45, с.18].

Українська асоціація дизайнерів-графіків активно спрямовує свої зусилля на вирішення екологічних проблем через плакатне мистецтво та формування екологічної свідомості у суспільстві. Завдяки цій діяльності асоціація отримала значне міжнародне визнання. Трієнале «4-й Блок»

відрізняється особливою соціальною спрямованістю, що робить його доступним і зрозумілим широкій аудиторії, а також приваблює більше учасників з різних країн і континентів (Рис.А.1.48-49.).

Цей захід не є вузькоелітним творчим форумом, орієнтованим лише на пошук форми, а, навпаки, має яскраво виражену суспільну значущість. За рівнем художніх робіт і кількістю учасників Харківське трієнале досягло того ж статусу, що й провідні міжнародні виставки, такі як Трієнале в Мілані, Бієнале графічного дизайну в Брно, Варшаві, Любліні, Бієнале плаката «Золота бджола», а також Міжнародне бієнале плаката в Колорадо та Каліфорнії (Рис.А.1.50-53.) [49, с.22].

Важливі акції, що відбуваються в наші часи в Україні, єднають вітчизняний напрямок розвитку екологічної лінії візуальних практик з міжнародними критеріями. У вересні 2013 року у Львові відбулася ретроспективна виставка екоплакатів під назвою «Нічого не вирішено» К. Штека (Рис.А.1.54-55.), який на той час обіймав посаду президента Берлінської академії мистецтв. Його роботи, що охоплюють понад 40 років, вражають актуальністю та лаконічністю у відображенні екологічних проблем. Плакати К. Штека сприймаються як синтез завдань мистецтва, проблем екології та суспільного заклик, що детермінує людей до змін. Він створив близько 300 сюжетів, більшість з яких присвячена захисту довкілля. Ще до створення Партії зелених К. Штек привертав увагу до проблем, пов'язаних зі змінами клімату, забрудненням повітря, зростанням кількості сміття, ядерними відходами та забрудненням світового океану. Сатиричне забарвлення його робіт спонукає до осмислення та критичного аналізу ситуації (Рис.А.1.56.) [54, с.297].

О. Семеник відзначає, що сучасне мистецтво часто вимагає додаткової підготовки для сприйняття, тоді як плакати працюють зі знайомими образами, що робить їхні послання зрозумілими та відкритими до інтерпретацій [45, с.21].

Художня мова сучасних українських та світових екологічних плакатів відзначається різноманітністю і багатогранністю, що дозволяє ефективно комунікувати складні екологічні проблеми. Однією з основних характеристик є мінімалізм. Використання простих форм і обмеженої кольорової гами сприяє створенню зрозумілих і запам'ятовуваних зображень, які легко сприймаються широкою аудиторією (Рис.А.1.57.).

Метафори та символи відіграють важливу роль у передачі складних екологічних проблем. За допомогою метафоричних образів та символів художники можуть глибше розкрити сутність проблеми, викликаючи асоціації та емоційний відгук у глядача. Емоційний вплив досягається через використання яскравих кольорів, контрастів та драматичних сюжетів. Такі плакати створюють емоційний резонанс, спонукаючи глядачів до осмислення побаченого і, в ідеалі, до активних дій у напрямку захисту довкілля (Рис.А.1.58-61.) [3, с.67].

Типографія також є важливим елементом художньої мови екологічних плакатів. Використання чітких і виразних шрифтів допомагає підсилити основне повідомлення, роблячи його більш помітним та зрозумілим (Рис.А.1.65.). Інтерактивність стає все більш популярною у сучасних екоплакатах. В деяких випадках плакати включають елементи, які взаємодіють з глядачем, наприклад, QR-коди або інші інтерактивні компоненти. Це дозволяє залучати глядачів до подальшого дослідження теми, підсилюючи вплив плакату і роблячи його більш ефективним засобом комунікації [23, с.16].

Таким чином, художня мова сучасних екологічних плакатів є потужним інструментом, який поєднує мінімалізм, метафори, емоційний вплив, виразну типографію та інтерактивність для привернення уваги до важливих екологічних проблем і стимулювання екологічно свідомої поведінки. Сучасний екологічний плакат продовжує розвиватися, відображаючи нові виклики та тенденції в суспільстві. Він залишається

важливим засобом комунікації, здатним ефективно привертати увагу до проблем захисту довкілля та стимулювати до дій.

1.4. Вплив екологічних плакатів на природоохоронний та екологічний рух у суспільстві окресленої доби

Ефективне вирішення екологічних проблем вимагає нових життєвих ідеологій і формування екологічної свідомості індивідів. Важливу роль у цьому процесі відіграє екологічна освіта, яка створює передумови для виховання екологічно свідомих фахівців різних професій. Екологічно свідомий дизайнер, створюючи соціальні плакати, може висвітлювати актуальні екологічні проблеми, такі як стан довкілля, забезпечення населення водою, стан лісових ресурсів, ґрунтів, використання корисних копалин, та забруднення повітря [52, с.83].

Дизайнер повинен розуміти, як відбувається сприйняття образів глядачами та вміти точно передати суспільну проблему аудиторії. У дизайні екологічних плакатів, як і соціальних чи політичних необхідно враховувати емоційне сприйняття твору глядачами, оскільки емоції впливають на діяльність і активність людини. Емоції виконують функції аналізу, оцінки, стимулювання та регулювання, допомагаючи людям усвідомити проблему, аналізувати її, оцінювати та шукати шляхи вирішення. Тому в екологічному плакаті подібно до соціального як жанрах графічного дизайну суспільна проблема висвітлюється через емоційне сприйняття особою зорових і вербальних образів [21, с.116].

У сучасному світі глобалізації та соціокультурних змін, як зазначає С. Прищенко, візуальна мова трансформувалася, відображаючи значні зміни в системі цінностей та естетичних уподобань суспільства. Науковиця підкреслює, що сьогодні символічна комунікація домінує над вербальною, що спричиняє формування фрагментарного, «кліпового» мислення. Таке мислення базується переважно на емоціях та сприйнятті різномірних елементів через зорові канали. Графічні зображення сприймаються легше та

мають сильніший емоційний вплив із текстовою інформацією. У зв'язку з цим соціальний плакат, як продукт графічного мистецтва та інформаційного дизайну, не лише викладає певний зміст, а й впливає на емоційний стан глядача, формуючи його погляди та уявлення про світ [39, с.15].

Створення соціального плаката, що висвітлює актуальні суспільні проблеми, потребує застосування сучасних дизайнерських підходів. Як один із засобів масової інформації, плакат має передавати чітку й зрозумілу візуальну ідею, спрямовану на акцентування уваги на певній проблемі та стимулювання до конкретних дій. Він виконує низку важливих комунікативних функцій, серед яких інформаційна, виражальна та мотиваційна. Одночасно, плакат має відповідати ряду принципів, орієнтованих на глядача: графічна чіткість, лаконічність контенту, ясність подачі та легкість сприйняття форми. Візуальні елементи плаката часто включають стиснення, кольорову гаму, шрифтові композиції, орнаменти, фотографії, символи, художні метафори, фірмові стилістичні деталі, а також слогани чи гасла, які продумано поєднані для досягнення найкращого ефекту. Формат плаката може змінюватися залежно від мети, а його композиція може бути візуальною, текстовою або комбінованою, поєднуючи графічні й вербальні елементи [36, с.164].

Художньо-образні засоби, які застосовуються в сучасному проектуванні плакатів, включають фотографію, мальовані або цифрові зображення, а також наративні та ненаративні техніки. Серед них – цитати, метафори, алегорії, іронія, парадокси, гротеск, гіпербола та колаж. Ці прийоми спрямовані на те, щоб викликати у глядача яскраві образні та емоційні враження. Крім того, у списку є такі елементи, як ремінісценції, алюзії, мозаїчність, пастиш, палімпсест, подвійне кодування та стильові запозичення, що вступають у гармонію між текстовими та образними складовими плакатами. Саме ця взаємодія стає ключовим засобом реалізації задуму художника-графіка [16, с.34].

Однією з найважливіших соціальних проблем, висвітлених у сучасному мистецтві плаката, є екологічна пропаганда. Через загострення екологічних проблем плакати цієї лінії стають більш емоційними та водночас – лаконічними, частіше використовуються метафори та символи. Екологічна складова є характерною для постмодерністського та метамодерністського освоєння світу. Українським екологічним плакатам притаманне занепокоєння на рівні змісту та толерантність візуальної мови на рівні форми [46, с.59].

Неконтрольована вирубка лісів та знищення дерев є однією з найбільших екологічних проблем, висвітлених у соціальних плакатах. Вирубкування лісів та втрата зелених насаджень у містах сягають критичного рівня в Україні, що викликає занепокоєння не лише екологів, а й дизайнерів. Плакати відповідного спрямування можуть привертати увагу суспільства до цієї проблеми. Л. Бернат зазначає, що екологічний плакат є активним учасником суспільного життя, який не лише інформує громадян про екологічні проблеми, їх причини та наслідки, але й намічає шляхи їх вирішення [64, с.244].

У ХХІ столітті проблема збереження дерев у лісових природних зонах та в лісопаркових територіях стимулює реалізацію різноманітних проєктів, таких як виставки та конкурси плакатів. Плакати використовуються для обкладинок книг, розміщуються на вулицях міст, у соціальних мережах та на головних сторінках вебсайтів. Сучасні екологічні плакати часто висвітлюють проблему вирубки дерев, передаючи своє бачення через емоційний вплив. Наприклад, робота Я. Гранковської «Папір. Від народження до смерті», створена у 2018 році, трактує нераціональне використання паперу. Дизайн плаката зображує ланцюг дій людини, що призводить до нерозумного використання паперу та вирубки дерев. Макулатура, яка не переробляється, стає причиною забруднення довкілля і вирубки лісів [41, с.153].

Для ефективного вирішення екологічних проблем потрібні нові життєві ідеології та формування екологічної свідомості індивідів. Важливу роль у цьому процесі відіграє екологічна освіта, яка закладає основу для виховання

екологічно свідомих фахівців у різних галузях. Екологічно свідомий дизайнер, створюючи соціальні плакати, може висвітлювати актуальні екологічні проблеми, такі як стан довкілля, забезпечення населення водою, стан лісових ресурсів, ґрунтів, використання корисних копалин та забруднення повітря.

Дизайнер повинен розуміти, як відбувається сприйняття образів глядачами та вміти точно передавати суспільну проблему аудиторії. У дизайні соціальних плакатів необхідно враховувати емоційне сприйняття глядачами, оскільки емоції впливають на діяльність і активність людини. Емоції виконують функції аналізу, оцінки, стимулювання та регулювання, допомагаючи людям усвідомити проблему, аналізувати її, оцінювати та шукати шляхи вирішення. Тому в екологічному плакаті як жанрі графічного дизайну суспільна проблема висвітлюється через емоційне сприйняття зорових і вербальних образів [35, с.213].

У сучасних умовах глобалізації та соціокультурних трансформацій, як зазначає С. Прищенко, візуальна мова змінилася, відображаючи кардинальні зміни ціннісних орієнтацій та естетичних смаків суспільства. Згідно позиції дослідниці, візуальні потоки переважають над вербальними, що призводить до фрагментарного, «кліпового» мислення, заснованого на емоціях та візуальному сприйнятті великої кількості різних елементів. Графічні зображення сприймаються краще і мають більший емоційний вплив, ніж вербальний текст. Тому екологічний плакат як витвір графічного мистецтва та цілісний інформаційний продукт повинен не лише передавати зміст, але й емоційно впливати на глядача, формуючи його світогляд [39, с.16].

Створення плаката, що висвітлює соціальну проблему, вимагає сучасних дизайнерських рішень. Як носій масової інформації, екологічний плакат має мати чітку візуальну комунікативну формулу, спрямовану на розкриття певної проблеми та стимулювання до дії. Він виконує комунікаційні функції, такі як інформаційна, експресивна та мотиваційна, і має відповідати певним принципам, що орієнтовані на глядача. Це включає

графічну виразність, лаконічність у розкритті змісту, чіткість подачі та зрозумілість образу.

Плакат має поєднувати ілюстративні зображення, кольорову гаму, шрифтові композиції, орнаменти, фотографії, символічні значення, художні метафори, фірмові елементи, слогани та гасла. Формат плаката може бути різним, а за композиційними особливостями він може поділятися на візуальний, текстовий або поєднувати графічні та вербальні елементи [4, с.84].

Ще одним прикладом сучасного українського плаката щодо вирубки дерев є постер А. Євтушенко «Чи варте написане друку», створений у 2018 році. У ньому риторичне запитання закликає нас уникати зайвого друку на папері, мотивуючи до використання електронних варіантів подачі інформації: електронних квитків, книг, листів, рекламних оголошень тощо. Дизайн плаката є мінімалістичним, але змістовно насиченим, алегорично зображаючи знак електронної пошти на тлі зрубленої кори дерева.

У плакаті О. Музиченко «Зелене місто», створеному у 2018 році, порушує проблему озеленення міських територій. Внаслідок сильної забудови житловими комплексами та промисловими підприємствами, у містах бракує місць для висадження дерев. Озеленення є промисловістю для боротьби з надлишком вуглецю в атмосфері та для насичення повітря киснем. У дизайні плаката показано місто майбутнього, де відсутні живі дерева. Сірі споруди контрастують з яскравими штучними деревами, що підкреслюють проблему природи в урбанізованому середовищі [25, с.23].

Негативний вплив урбанізації на навколишнє середовище зображено на плакаті «Урбанізація» рекламної агенції Leo Burnett (Німеччина, 2012 р.). Символіка та емоційний настрій плаката передають руйнування міського середовища, яке нагадує постапокаліптичний пейзаж, де немає ані зелених зон, ані живих організмів. Драматизм ситуація демонструється через знищення зелених насаджень, що завдає шкоди довкіллю. Людська байдужість до природи зображена в соціальному плакаті німецького

дизайнера Кл. Штека «Із руїн зацвітає нове життя» (1970-80 рр.). Плакат, що має алегоричний підтекст, показує дерево, що пробивається через бетонні магістралі. Магістралі виконані в ахроматичних тонах, а дерево – у яскравих хроматичних відтінках, що створює контрастний колірний акцент та підкреслює надію на відродження природи [27, с.36].

Рекламна агенція AlmapBBDO розробила серію соціальних плакатів екологічної тематики. Плакат «Знищення лісів забирає з собою інше життя» зображує розширення зрубаних дерев, де на кожному пеньку можна побачити емоції персонажів, які поєднують антропоморфні та зооморфні мотиви. Алегорія слідування дерев передана через образи людей і тварин різних вікових груп. У плакаті «Зупиніть катастрофу» з цієї серії показано трагізм вирубки лісів, деможливість і величне дерево контрастують із маленькою людиною, що намагається його знищити. Ахроматична кольорова гама посилює відчуття катастрофічності цієї ситуації [20, с.74].

Плакат Дж. Кабрери «Люби нашу планету» (2013 р.) є яскравим прикладом екологічного плакату для виховання дітей. Основною ідеєю цього плаката є формування у дітей екологічної культури, навчання їх поважати та любити природу. Графічне зображення представляє усміхнений образ Землі з антропоморфними рисами, а її густе волосся виглядає як величезна кількість стилізованих дерев, що підкреслює значення зеленої природи в житті планети [59, с.72].

Отже, дизайн екологічного плаката є потужним засобом емоційного впливу на формування екологічної свідомості у суспільстві в цілому. Створюючи такі плакати, автори хочуть закликати до гармонійної взаємодії людини з природою, що є важливим аспектом сучасного соціального життя. Екологічний плакат, візуалізуючи проблему забруднення навколишнього середовища, неконтрольованої вирубки лісів чи інших екологічних катастроф, стає ефективним інструментом для формування екологічної свідомості. Завдяки емоційному сприйняттю графічних зображень людина

здатна усвідомити визначення певної проблеми, проаналізувати її, знайти її рішення та дати власну оцінку реагування [67, с.164].

Висновки до розділу 1

Протягом ХХ століття екологічний плакат сформувався як потужний засіб привернення уваги до проблеми довкілля. З 1950-х років він стає інструментом популяризації екологічних ідей, формування свідомості та культури. Яскраві кольори, символ зображення та чіткі повідомлення, цілі на широкому загалі, підкреслювали важливість збереження природи, попереджали про забруднення та закликали до дій. Художня мова плакатів відображала соціально-політичні зміни й естетичні запити доби.

Екологічний плакат ХХІ століття позначений інтеграцією традиційних та інноваційних дизайнерських підходів, спрямованих на ефективну комунікацію з аудиторією. Особливістю сучасних екологічних плакатів є використання мінімалістичних та концептуальних дизайнів, які мають сильний емоційний вплив. Вони часто застосовують метафори, алегорії та символи для передачі складних екологічних проблем у простій та зрозумілій формі. Використання цифрових технологій та соціальних медіа значно розширило можливості розповсюдження екологічних плакатів, роблячи їх доступними для глобальної аудиторії..

Екологічні плакати мають значний вплив на суспільство, оскільки вони сприяють підвищенню обізнаності про екологічні проблеми та формують екологічну свідомість. Вони здатні викликати емоційний відгук у глядачів, стимулюючи їх до дій, спрямованих на захист навколишнього середовища. Екологічні плакати сприяють зміні поведінки людей, підштовхуючи їх до більш екологічно відповідальних рішень у повсякденному житті. Завдяки своїй візуальній привабливості та здатності передавати важливі повідомлення у лаконічній формі, плакати залишаються потужним інструментом для екологічної освіти та виховання, сприяючи формуванню екологічно свідомого суспільства.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЛАКАТІВ

2.1. Зародження ідеї створення екологічних плакатів та пошуки образного рішення

Екологічний плакат має значний соціально-культурний потенціал, виконуючи не лише естетичну, але й потужну комунікативну функцію. Його мета – звернути увагу на актуальні проблеми довкілля, таких як забруднення, втрата біорізноманіття, зміни клімату, та закликати до дій. У сучасному світі він інформує про дослідження антропогенної діяльності, наголошуючи на необхідності збереження природи [61, с.13].

В Україні загострення екологічних проблем пов'язане з техногенними катастрофами, такими як аварія на Чорнобильській АЕС, військовими діями, промисловими викидами, безконтрольною вирубкою лісів та неналежною утилізацією відходів, що спричиняють деградацію екосистем. Підбір тематики екоплакатів базувався на дослідженні актуальних загроз, з метою створення емоційно виразних і символічних образів, здатних розкрити всю критичність ситуації [22, с.110].

Таким чином, ідейно-тематичні пошуки включали аналіз та оцінку таких актуальних екологічних загроз, як забруднення ґрунтів, руйнування екосистем, забруднення повітря, проблеми утилізації відходів та вплив зміни клімату на біорізноманіття. Кожна з цих тем потребує окремого візуального підходу та креативного рішення, що дозволяє відобразити масштабні проблеми через символічні образи, привертаючи увагу суспільства до її рішення. Основним призначенням ідейно-тематичних пошуків при розробці комплекту екологічних плакатів було обрати на яких екологічних проблемах зупинитися, які загрожують здоров'ю населення та природним екосистемам, є найбільш «болючими», актуальними та потребують особливого висвітлення. Тому тематика робіт формується на основі найсерйозніших загроз довкіллю, які наразі спостерігаються в Україні, зокрема, через дослідження антропогенного та техногенного впливу [22, с.65].

Розробка екологічних плакатів розпочалася з визначення ключових проблем, які мають найбільший вплив на довкілля та привертають увагу суспільства до екологічної катастрофи. Під час визначення тематики для реалізації практичної складової кваліфікаційної роботи було окреслено коло питань, які сприймаються найбільш актуальними в контексті дослідження:

1. Забруднення ґрунтів та водоймищ внаслідок військових дій та неконтрольованого скидання відходів, як загроза безпеці для здоров'я людей і тварин руйнуванням важливих біологічних циклів у природі.

2. Радіаційне забруднення та Чорнобильська катастрофа, що спричинила значне радіаційне пошкодження ґрунтів, води, повітря тощо.

3. Бомбардування, вирубка лісів та інші руйнівні процеси, що призводять до серйозних пошкоджень у природних екосистемах.

4. Вибухи на військових об'єктах, промислові викиди, вихлопні гази транспорту як спонування до сильного забруднення повітря, що може стати критичним питанням для здоров'я населення.

5. Забруднення водойм, неконтрольовані скиди стічних вод та високий рівень забруднення води в річках і озерах завдають непоправної шкоди екосистемам і життєзабезпеченню людей.

6. Втрата біорізноманіття та зміна клімату як результат інтенсивної діяльності людини, що призводять до частини посух і зміни режиму опадів, впливаючи на загальну стабільність екосистем.

Згодом для створення змістовного й емоційно насиченого візуального контенту було виділено три теми, що є критично актуальними для сучасної України: вирубка лісів і руйнування екосистем, катастрофа на Каховській ГЕС та знищення біорізноманіття. Ці проблеми, які мають і глобальний характер, в українському контексті набули особливої гостроти через слідки російсько-української війни. Військові дії спричинили та продовжують завдавати масштабних руйнувань природних територій, вирубку лісів, забруднення водних ресурсів, знищення флори і фауни. Катастрофа на Каховській ГЕС є яскравим, але не єдиним прикладом екологічної кризи,

посиленої війною. Це показує, як збройний конфлікт ускладнює існуючі екологічні проблеми, завдаючи непоправної шкоди природі України [47].

Перша тема присвячена вирубці лісів та руйнуванню екосистем, що набули критичного характеру в умовах війни. Лісові масиви України зараз зазнають подвійного удару: від нелегального лісозаготівництва та посиленого використання природних ресурсів, а також від бойових дій, що призводять до пожеж, руйнувань і пошкодження природних територій. Наслідки включають ерозію ґрунтів, зникнення видів та погіршення кліматичних умов. Образним рішенням для цієї теми стало використання символів драматичних контрастів між корою живого дерева, що уособлює життя, природу і сталість, і чорно-білими зображеннями зарубок на дереві, які символізують руйнування, біль і втрату. Зарубки, як метафора травм, нанесених довкіллю і людству, особливо актуальні в контексті війни, яка загострює екологічну кризу. Це художнє протиставлення – життя проти руйнування, гармонія природи проти хаосу війни – передає глибину трагедії та закликає до збереження природи навіть у найважливіших умовах [7, с.59].

Друга тема пов'язана з трагічною подією ворожого руйнування Каховської ГЕС, що призвело до масштабної екологічної та гуманітарної катастрофи. Екологічні наслідки цієї злочинної акції включають затоплення великих територій, знищення інфраструктури, порушення водних ресурсів та руйнування екосистем. Масштабність трагедії також відобразилася на місцевому населенні: десятки тисяч людей були змушені покинути свої будинки через затоплення, багато залишилося без питної води, а сільськогосподарські угіддя зазнали значних втрат, що поставило під загрозу продовольчу безпеку регіону. Крім того, руйнування Каховської ГЕС викликало масштабні зміни в природних середовищах, зокрема загибель значної кількості видів флори та фауни, а також тривалий вплив на кліматичні умови місцевості [47].

При пошуку образного рішення для цієї теми ми зосередилися на візуалізації масштабності лиха через узагальнене зображення. Візуальні

елементи мали на меті відобразити катастрофу через символічні образи двох частин суходолу, розірваних через підрив греблі з автошляхами та залізничними шляхами, що символізує втрату зв'язку та єдності. Значні підтоплення цієї території візуалізуються через розлив води, яка затоплює все на своєму шляху. Замість греблі, будуть зображені чорно-білі декоративні руйнування у вигляді рваних ліній, що віддалено нагадують силуети знищених споруд, які підкреслюють масштаб трагедії та залишають простір для символічного осмислення наслідків катастрофи.

Третя тема показує знищення біорізноманіття, яке ніні значно посилюється через слідки війни в Україні. Біорізноманіття є основою екологічної стійкості та гармонії планети, однак бойові дії, порушення території, масове застосування важкої техніки, мінування, а також руйнування природного середовища спричиняють втрату багатьох видів рослин і тварин. Це не тільки загрожує екологічній рівновазі, а й серйозно впливає на функціонування екосистем, від яких залежить людство. Знищення природних ресурсів є наслідками як екологічної кризи, так і війни. Зникнення навіть одного виду може спричинити каскадний ефект, що руйнує природні взаємозв'язки [66, с.219]. Для образного вирішення цієї теми ми обрали символіку, яка підкреслює протиставлення: фотографічність зображення тварин, що перебувають на межі вимирання, і силуети зниклих видів, зображені декоративно й примітивно, що створює враження їхнього остаточного зникнення. Особливий акцент зроблено на тваринах, які опинилися під загрозою через антропогенні чинники, серед яких воєнні дії займають чільне місце. Руйнування екосистем, мінування території, знищення лісів і водойм в результаті воєнної агресії росії проти України знищують притулки тварин і середовище для життя. Візуальне рішення підкреслює їх беззахисність і вразливість, звертаючи увагу на катастрофічні слідки як людської недбалості, так і збройної агресії.

Для всіх трьох тем важливою художньою складовою є драматичність кольорових та формотворчих рішень, зокрема використання контрастів між

природними формами, фотографічністю та реалізмом із пригнічуючими чорно-білими тонами й динамічною штучністю ліній, які символізують руйнування та втрату. Особливого значення має символіка, що відображає наслідки війни: розбиті ландшафти, пошкоджені екосистеми, знищені види та занепад природного середовища, викликані агресією. Вибір шрифту підкреслює зміст кожного плаката, акцентуючи увагу на закликах до дій та емоційному впливі на глядача. Окреслений змістовий ряд плакатів створено не лише з метою інформування, але й для активізації суспільної свідомості щодо екологічних катастроф, які виникли внаслідок російської агресії проти України [32, с.362]. Наші плакати покликані донести загрозливі наслідки війни, що посилюють глобальні екологічні проблеми, та закликати до негайних дій. Візуальне рішення апелює до емоційного відгуку, стимулює переосмислення не лише екологічної, але й суспільної поведінки в умовах війни. Цей комплект плакатів створений нами як заклик до дії й маніфест боротьби за збереження довкілля, яке сьогодні стало невіддільною частиною загального спротиву війні та руйнуванню.

2.2. Концептуальні розробки та дизайн комплекту плакатів: етапи формування композиції

Ефективна розробка екологічного плаката вимагає від художника не лише візуальної майстерності, а й глибокого розуміння символічних і тематичних аспектів екологічних проблем, які служать основою творчих рішень. У сучасному світі екологічний плакат несе завдання не тільки проінформувати суспільство про критичний стан довкілля, але й підвищити в аудиторії почуття відповідальності за власні дії та їх вплив на природу. Теми екологічного плаката не повинні просто ілюструвати проблему, а мають викликати емоційну відповідь, спонукати до дій та звертати увагу на небезпеки, які часто залишаються непоміченими у повсюдному житті. Обрані образи розкривають багатогранність екологічних проблем, пов'язаних зі зниженням біорізноманіття, руйнуванням природних екосистем та занепадом

еволюції. Застосування символів, метафор та асоціативних рядів надає кожній темі особливого змісту, робить плакат емоційно насиченим та здатним ефективно впливати на суспільну свідомість.

Вагомим початковим етапом виконання практичної частини кваліфікаційної роботи виступає концептуальна розробка формально-змістового рішення, визначених для практичного втілення, екологічних плакатів, кожен з яких має власну видиму мову та символіку, що відповідає вибраним темам. У розробці екологічних плакатів ключове значення мають концептуальні підходи до візуальної мови та композиційні рішення. Мета кожного плаката – створювати сильний візуальний вплив, що одночасно інформує і спонукає до дії [30, с.135].

Робота над комплектом плакатів розпочалася з дослідження візуальної складової, присвяченої екологічним проблемам. Ми здійснили велику пошукову роботу, аналізуючи аналогічні плакати, які нас надихнули та відповідали тематиці нашого проекту. Особливу увагу ми приділили роботам як українських, так і закордонних авторів другої половини ХХ століття та сучасних митців. Серед тих, хто справив на нас найбільше враження, – Я. Гранковська, Л. Даценко, А. Євтушенко, Д. Кашив, К. Кудряшова, О. Музиченко, К. Паустовський, Г. Шевцов, К. Штек, роботи яких згадували в попередньому розділі. Із закордонних авторів нас захопили роботи Дж. Кабрер, та інших митців, які створюють сучасні плакати з акцентом на соціальну й екологічну тематику [43, с.105].

Цей аналіз допоміг нам зрозуміти, які стилістичні та ідеологічні підходи є найбільш ефективними для передачі серйозності та масштабу екологічних катастроф. Ми звернули увагу на використання мінімалізму, глибоких контрастів, поєднання реалістичних та декоративних елементів, а також лаконічності тексту, що дозволяє максимально сфокусувати увагу на візуальному посиланні.

На початковому етапі, як вище зазначено, ми розглядали більш широкий спектр тем, пов'язаних зі згубним впливом людської діяльності на

довкілля. Наші ідеї охоплювали такі теми, як забруднення ґрунтів, водою, повітрям, радіаційне забруднення, руйнування біосистем та втрата біорізноманіття. На цьому етапі пошукові ескізи мали яскравішу колористику, були значно насичені графічними елементами та текстом. Однак у процесі роботи ми зрозуміли, що така насиченість ускладнює сприйняття основного послання та зменшує психологічний вплив на глядача.

Поступово ми скоротили тематику до трьох найактуальніших, на нашу думку, проблем: вирубка лісів і руйнування екосистем, руйнування Каховської ГЕС та знищення біорізноманіття. Ми також свідомо обрали мінімалістичний підхід, спростили візуальну мову та зробили колористику більш приглушеною, позбавивши плакати зайвих графічних елементів. Текстову частину ми також зменшили, залишивши лише найнеобхідніший для підсилення візуального ефекту. Цей процес відбору і спрощення допоміг нам створити плакати, які, на нашу думку, втілюють драматизм, лаконічність і водночас залишають простір для емоційного переживання та роздумів.

Комплект з трьох плакатів, сформовано з певним закликком, привернути увагу до глобальних екологічних проблем (викликаних, зокрема, воєнними подіями в Україні) через виразну візуальну мову, яка містить реалістичні та декоративні елементи. Кожен із трьох плакатів зосереджується на певній темі: вирубка лісів та руйнування екосистем, руйнування Каховської ГЕС, знищення біорізноманіття. Об'єднуючою ідейною лінією є візуалізація руйнування, яке стає ключовим символом кожної проблеми [29, 50].

Ключовим прийомом в роботах є поєднання реалістичних або фотографічних зображень із домальованими елементами, які символізують знищені частини природи. Ахроматичний колір – гама цих пошкоджених частин – підкреслює їх як зони руйнування, втрати та деградації. Такий підхід дає можливість створити контраст між живими елементами реальності та їхньою зруйнованою суттю. Загальний колорит плакатів є приглушеним, майже нейтральним. Це дозволяє уникнути яскравих кольорових акцентів, зосереджуючи увагу на драматичності тем та підсилюючи емоційний вплив

через тональні контрасти. Ми створювали комплект з акцентом на виразну візуальну мову: тональні контрасти посилюють драматизм зображення, а текстурність природних елементів, таких як кора дерева, хутро тварин, додає глибини. Домальовані елементи з чіткими лініями й ахроматичними кольорами відображають руйнівний вплив людської діяльності, утворюючи метафоричні «рани» на тілі природи [23, с.11].

Плакати доповнено текстовими частинами, які об'єднують два шрифтові стилі. Перший – статичний і строгий – уособлює сталість природи та її значущість. Другий – динамічний і хаотичний – демонструє руйнівний вплив, хаос і незворотність процесів, спричинених діяльністю людини. Це поєднання посилює ідею контрасту між порядком природи та деструкцією, яку вона пізнає від людської діяльності.

Концепція творів спрямована на створення емоційного впливу через видимі контрасти. Приглушена колористика разом із ахроматичними деталями знищення підкреслює серйозність екологічних проблем, не відволікаючи увагу на декоративність чи яскраві кольори. Стилiстична єдність плакатів дозволяє сприймати їх як частини єдиної візуальної історії про втрату, руйнування та виклики, з якими стикається природа через людську діяльність. Розроблені й завершені в матеріалі плакати – це не тільки видимий маніфест екологічної свідомості, але й нагадування про необхідність дій для збереження нашої планети.

2.3. Технічні аспекти створення плакатів: послідовність реалізації задуму

Технічні аспекти створення запланованих плакатів охоплюють низку етапів, починаючи від розробки концепції та ескізів і до остаточного цифрового або друкованого виготовлення. У створенні ефективного екологічного плаката, а тимпаче, серії, відіграє важливу роль не тільки ідея та емоційний посил, але і точність технічного виконання, що забезпечує якісну передачу задуманих символів та візуальних ефектів.

Найважливішим та найважчим, на нашу думку, був перехід від продумування концепції та пошуку аналогів до першого етапу практичної роботи – ескізування, оскільки необхідно було абстрактні думки та образи перенести в реальний фізичний світ – на папір. Спершу ми виконували начерки від руки, олівцем, ручкою, кольоровими олівцями – усім, що було під рукою, щоб швидко досліджувати ідеї та експериментувати з композицією, щоб не загубити образи з голови (Рис.Б.2.1-4.). Потім, переходячи до цифрових ескізів, які ми виконували за допомогою Adobe Photoshop та Adobe Illustrator, ми могли поєднувати частини стокових фотографій з мережі Інтернет з власними домальовками. Це дозволило легко змінювати пропорції, масштаби і взаємодію елементів. Використовуючи дошку Miro та сервіс Figma, ми могли легко систематизувати наші ескізи, оцифровувати начерки від руки, коригувати їх та поєднувати з цифровими набірками (Рис.Б.2.5-11.) [6, с.49].

Ми пробували різні комбінації реалізму та декоративності, де фотографічні основи поєднувалися з графічними елементами. Основною задачею було знайти не просто вдалу композицію кожного графічного аркуша, а віднайти баланс між емоційним впливом та художньою виразністю (Рис.Б.2.12-18.).

Спочатку ескізи мали більш яскравий та насичений характер, містили багато текстових елементів і графічних деталей (Рис.Б.2.19-22.). Однак у процесі роботи ми поступово розвантажували композицію, видаляли надлишкові елементи та зменшували кількість кольорових акцентів. Це дозволило створити виразні композиції (Рис.Б.2.23-25.).

Перший плакат «Ліси, що загинули в тіні війни» символізує нищівний вплив людської діяльності на ліси та екосистеми, посилений збройною агресією росії проти України. У центрі композиції розміщено фрагмент фотографії березового стовбура, який розривається впоперек, як шматок паперу, підкреслюючи вразливість природи перед руйнівними діями людини. Нижня частина розірваного стовбура переходить у стилізоване домальоване

продовження – чорне тло, яке контрастує з білим кольором реалістичного дерева. На чорному тлі зображено декоративні зарубки у вигляді білих ліній, які імітують подряпини та заглиблення, які лишаються в стовбурах дерев та на інших об'єктах від уламків розірваних знарядів та ракет. Вони нагадують хаотичні сліди, залишені людською недбалістю, а також символізують рани, нанесені природі війною: вирубані ліси, зруйновані екосистеми та знищену природу на прифронтових територіях. Чорна частина стовбура втілює пустоту та втрату, що залишають по собі як безвідповідальна людська діяльність, так і військові дії (Рис.Б.2.26-30.).

Другий плакат «Вічні наслідки», присвячений екологічній катастрофі, спричиненій руйнуванням Каховської ГЕС внаслідок війни. Композиція базується на протиставленні статичних фотоелементів і динамічних графічних форм. Чорне тло символізує затоплення великої території, підкреслюючи драматизм ситуації та її руйнівні наслідки. У верхній лівій частині та нижній правій розташовані уривки мапи з позначеннями Нової Каховки та прилеглих територій, які колись були з'єднані греблею та найбільше зазнали екологічної катастрофи. Карта розірвана, а залишки греблі відображено білими графічними лініями, які передають відчуття втрати єдності цих земель. Центральну частину композиції заповнюють динамічні рвані лінії з текстурами, які символізують вибух і наслідки руйнування. Вибір художніх елементів відображає як масштабну трагедію, так і хаос, спричинений війною, яка знищує природні ресурси України та змінює екологічний баланс у регіоні (Рис.Б.2.31-32.) [47].

Третій плакат «Історія, якої більше не існує» наголошує на загрозі знищення видів тварин, проблема якої значно загострилася в умовах війни. Основу композиції створює зображення зі сторінок Червоної книги України. Біле тло символізує види, які ще можна врятувати, показуючи реалістичні зображення тварин, які знаходяться на межі зникнення. Чорне тло втілює види, які вже вимерли. Вирвані частини сторінки створюють враження невинуватої втрати. На чорному тлі зображені примітивними білими

лініями силуети тварин-примар, які зникли. Така композиція підкреслює, що війна завдає шкоди не тільки людям, а й екосистемам, залишаючи тварин без притулку, їжі та шансів на виживання (Рис.Б.2.33-35.).

Кожен плакат складається з реалістичних елементів із символічними графічними домальовками, виконаними в чорно-білій гамі. Цей підхід акцентує увагу на втраті, її невідворотності та руйнівному впливі війни на екологію України. Емоційна складова та змістовна насиченість плакатів мають на меті не лише інформування, а й заклики до активізації дій, зокрема припиненню війни та захисту довкілля.

В процесі розробки плакатів наступним кроком був вибір кольорової гами та пошук цифрових графічних засобів. Основу плакатів становлять ахроматичні кольори: білий, чорний, сірий та мінімальні включення кольорів з фотографій. Такий вибір підкреслює драматизм і серйозність проблематики, яку ми висвітлюємо, а також дозволяє акцентувати увагу на ключових елементах композиції. Приглушена палітра без яскравих акцентів підсилює загальну атмосферу тривоги, тоді як тональні контрасти допомагають створити динаміку та напругу в кожному з плакатів [65, с.429].

Для створення графічних елементів використовували Adobe Illustrator та Adobe Photoshop, що дало можливість ефективно поєднати реалістичні фотографічні зображення з домальованими графічними елементами. В Adobe Photoshop ми працювали над фотографіями, які стали основою кожного плаката: зображення дерева, карти та тварини були повністю оброблені для досягнення однорідної текстури й гармонійного тонального балансу. Маски й шари дозволили використовувати ефекти, які імітують створення пошкодження, такі як вирвані частини сторінок або розриви композиційних елементів. В Adobe Illustrator ми створювали домальовані графічні деталі, наприклад, зарубки на дереві, вибухові лінії, які символізують руйнування Каховської ГЕС, та силуети вимерлих видів тварин. Завдяки векторній графіці ми досягли чіткості контурів і точності в деталях [48, с.81].

Гармонійне поєднання тексту й зображення стало важливою частиною композиції. Для текстових елементів ми вибрали два контрастні шрифти: більш статичний шрифт Unity Sans, розроблений українськими агенціями Kyiv Type Foundry та Banda, для основного тексту та динамічний, з хаотичними лініями Badger - Regular, для акцентування. Це підкреслює контрасти між структурністю та хаосом, які пронизують нашу серію.

Так, у першому плакаті бічні частини плаката доповнені текстом, який зрівнює композицію, не відволікаючи від центрального образу. Фраза «Не можна повернути знищене», дублюється білим кольором на чорному тлі вгорі справа, а чорним – на білому внизу зліва, створюючи рівновагу в досить динамічній композиції. Гасло другого плаката, присвяченого підриву Каховської ГЕС російськими військовими, «Тимчасове руйнування – вічні наслідки», розташоване у верхній частині справа, що урівноважує зображення вибуху, розміщене нижче середини центра аркуша. Воно також виконане білим кольором на чорному тлі. Текст третього плакату виражений написами: «Чи збережемо тих, хто залишився?» та назвами тварин під кожною фігурою. Шрифтом Unity Sans написана українська назва тварин, Badger - Regular – латинська [37, с.124].

Також ми активно працювали з текстурами, щоб передати матеріальність об'єктів, як-от дерева чи води, і створити відчуття реальності. Використовуючи різні види пензлів в графічних редакторах, ми змогли досягти бажаної виразності образотворчої мови в наших плакатах.

Загалом, ми використали контраст між реалістичними фотографіями та абстрактними графічними домальовками, щоб відобразити ідею протистояння життя й руйнування. Технічні засоби Illustrator і Photoshop допомогли нам досягти гармонійного балансу між мінімалізмом і виразністю, створивши серію плакатів одночасно лаконічною й емоційно насиченою. На етапі фінальної підготовки ми переконалися, що зображення має достатню роздільну здатність і налаштовані коректні параметри для друку (Рис.Б.2.36-38.). Наші плакати мають розміри 60x40 см та надруковані на папері.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі ми висвітлили основні етапи та ключові аспекти створення проекту, від зародження ідеї до технічної реалізації. Робота над комплектом екологічних плакатів почалася з глибокого аналізу сучасних проблем довкілля та результатного дослідження образного рішення. Вивчення творчості українських і закордонних плакатистів другої половини ХХ століття й сучасності стало джерелом натхнення, що допомогло нам визначити стилістичні орієнтири та сформувані власне бачення.

На етапі концептуальних розробок були опрацьовані різні теми, пов'язані з екологічними викликами, зокрема, спричиненими російсько-українською війною. Процес тематичного відбору дозволив поступово зосередитися на трьох ключових темах: вирубка лісів, руйнування Каховської ГЕС та знищення біорізноманіття. У ході роботи композиції набули більшої структурності та лаконічності, що забезпечило їхню візуальну цільність і виразність. Поєднання реалістичних фотографічних елементів із домальними ахроматичними фрагментами дозволило створити потужний контраст між життям і руйнуванням, на якому базується концепція у комплекті плакатів: «Ліси, що загинули в тіні війни», «Вічні наслідки», «Історія, якої більше не існує».

Технічна реалізація передбачає використання сучасних цифрових інструментів, таких як Adobe Illustrator і Photoshop, які дозволяють ефективно поєднувати різні графічні техніки, працювати з текстурами та досягати точності в деталях. Завдяки вдалій інтеграції текстових елементів, їх шрифтовій контрастності та їх гармонійному впровадженню в композицію можна підсилити акцент на основному змісті плакатів.

Таким чином, у процесі проєктування було досягнуто синтезу ідеї, естетики та технічного виконання, що дозволило створити комплект екологічних плакатів, який є водночас концептуальним, емоційно насиченим й технологічно досконалим.

РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИЗАЙН-ПРОЄКТУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПЛАКАТІВ

3.1. Психолого-педагогічні аспекти впровадження дизайну екологічних плакатів у навчальний процес художників-педагогів

Впровадження дизайну екологічних плакатів у навчання здобувачів художньо-педагогічної освіти має важливе значення не лише з точки зору розвитку професійних навичок, але й з огляду на психологічні та педагогічні аспекти, що сприяють формуванню екологічної свідомості та відповідальності серед молоді. Розглянемо основні психолого-педагогічні аспекти цього процесу:

Одним з основних психолого-педагогічних аспектів є розвиток критичного мислення у студентів. Вивчення та створення екологічних плакатів змушує студентів не тільки опрацьовувати візуальні матеріали, а й глибше усвідомлювати соціальні проблеми, зокрема екологічні питання, з якими стикається сучасне суспільство. Вони мають оцінити актуальність теми, розуміти її важливість і виразити через свої творчі роботи заклик до змін. Це розвиває здатність до аналізу, порівняння, а також поставити перед ними завдання знайти шляхи до вирішення складних соціальних проблем [3, с.67].

Екологічний плакат має величезний емоційний потенціал. Зображення, які відображають природу, її красу або навпаки – руйнування, що спричинено людською діяльністю, можуть сильно впливати на емоційний стан студентів. Створення таких плакатів студентам готове не тільки зберегти емоційну гнучкість, а й сприяти розвитку емоційного інтелекту, оскільки вони вчаться передавати через видимі засоби складні відчуття і стани, що викликають зв'язок з екологічними катастрофами чи іншими проблемами. Це дає можливість не тільки формувати позицію, але й мотивувати глядача до дії [10, с.89].

Процес створення екологічних плакатів містить певне спрямування на користь розвитку інноваційного мислення. Студенти, які працюють з різними художніми засобами (графіка, живопис, цифрові технології), вчаться адаптувати традиційні та новітні технології до візуальних форм екологічного звернення. Це дозволяє їм не тільки здобувати технічні навички, але й розвивати уяву, творчий підхід до вирішення актуальних проблем. Педагогічно важливо заохочувати студентів до пошуку нестандартних рішень, сприяти розвитку їх креативності, здатності до інтерпретації та інновацій [29, с.48].

Педагогічний підхід до екологічного плакату має бути спрямований на формування в студентів екологічної свідомості, яка базується на розумінні необхідності збереження навколишнього середовища. Робота з екологічним плакатом є не лише технічним завданням, а й процесом соціального виховання. Вони повинні усвідомлювати свій внесок у загальний стан екології та відповідальності, яку несуть як громадяни, так і професіонали у своїй творчій діяльності.

Навчання екологічного плакату включає в себе поєднання теоретичних знань (історія плакату, естетика, психологія кольору, композиція) і практичних навичок (робота з великимза обсягом і змістом матеріалом, використання комп'ютерних програм для реалізації задуму). Це дозволяє студентам глибше зрозуміти теоретичні основи, а також застосувати їх на практиці для створення виразних, змістовних робіт. Такий інтеграційний підхід допоможе закріпити знання та розвинути навички, які є необхідними для майбутньої професійної діяльності [10, с.90].

Важливою частиною навчального процесу є групова робота, де студенти обговорюють свої ідеї, дають одну конструктивну пораду, що розвиває їх навички колективної взаємодії. Колективне мислення дозволяє краще розуміти складність вирішення екологічних питань та шукати колективні рішення. Взаємодія студентів у процесі створення екологічних

плакатів завдяки розвитку комунікативних здібностей і здатності працювати в команді.

Залучення студентів до створення екологічних плакатів допоможе їм краще орієнтуватися в актуальних соціальних процесах та тенденціях, що відбуваються в суспільстві. Екологічна тема є важливою складовою сучасних глобальних проблем, і її включення в навчальний процес дозволяє студентам бути в курсі останніх досягнень і тенденцій, сприяючи формуванню сучасної екологічної свідомості [24, с.54].

Інтеграція екологічного плакату в навчальний процес майбутніх художників-педагогів є міцним психолого-педагогічним інструментом, що сприяє розвитку творчих здібностей студентів, формуванню екологічної свідомості, а також соціальної відповідальності. Така складова навчання дозволяє поєднувати становлення художньо-образного мислення, технічні навички та глибоке розуміння соціальних проблем, що позитивно впливає на загальний розвиток студентів як майбутніх професіоналів у галузі образотворчого мистецтва.

3.2. Методи та прийоми організації роботи над дизайном плакатів на заняттях з композиції

У навчальному процесі студентів художньо-педагогічного спрямування вивчення тематики дизайну плакатів, методи та прийоми роботи у сфері мистецтва плакату правомірно формуються із загальних методів і форм навчання, визначених у робочій програмі з дисципліни «Композиція». для студентів предметної спеціальності «Образотворче мистецтво» факультету мистецтв Криворізького державного педагогічного університету. Ці методи орієнтовані на комплексне засвоєння студентами теоретичних знань, розвиток практичних навичок та формування творчих здібностей, необхідних для створення графічних композицій у плакаті. В навчальній програмі з композиції освоєння специфіки композиційних засад в галузі плаката плановано на 2 курсі в п'ятому Змістовому модулі. В навчальній програмі

широка тематика створення роботи в плакатному. З огляду на загальноосвітні компетентності як складову освітньої програми вважаємо можливим пропонувати студентам саме соціально-екологічне спрямування завдань по створенню плакатів, що поряд з набуттям фахових знань і навичок сприятиме посиленню зацікавлення студентів екологічними проблемами й утвердженню почуття відповідальності за наше спільне майбутнє.

Основні методи організації роботи можна класифікувати за ключовими аспектами: за джерелом інформації, логікою сприйняття, ступенем самостійності мислення, а також за формами навчання [14, с.106].

1. Методи організації навчально-пізнавальної та творчої діяльності:

Словесні включають методику пояснення, розповідь і бесіду, яка є основою для формування теоретичних знань з композиції плаката. Пояснення допомагають студентам зрозуміти основні принципи побудови композиції плаката, його функції, роль кольору, шрифтів і графічних елементів. На поняттях викладач може використовувати розповіді про історію плакатного мистецтва, відомі приклади плакатів різних етапів розвитку графічного дизайну, а також технічні та стилістичні особливості цього жанру.

До наочних методів відзначаються зауваження, результати та демонстрація. Спостереження студентів за виконання завдань викладачем вирішують їх відстежити процес створення плаката. Ілюстрація та демонстрація також включають показ робіт інших митців, аналіз і вивчення композиції, що дозволяє зрозуміти, як професіонали вирішують складні графічні завдання. Ці методи активно використовують під час лекцій і практичних занять для візуалізації різних аспектів роботи над плакатом, таких як побудова композиції, поєднання кольорів і шрифтів [14, с.108].

Практичні методи включають практичні методи виконання вправ, начерків, замальовок, малюнків, етюдів, що є необхідними для формування практичних умінь і навичок у створенні плакатів. Студенти працюють над ескізами, створюючи начерки композицій, що дозволяють їм опрацювати ідеї та знайти оптимальні рішення для основних елементів плакату.

Наприклад, створення форескізів є наступним етапом, на якому студент виявляє свою ідею через пробні варіанти композиції, форми та розташування елементів.

Індуктивний метод діє у формулюванні загальних висновків на основі конкретних спостережень та аналізу конкретних плакатів. Наприклад, студент може проаналізувати кілька плакатів, щоб застосувати ознаки композиції характерного завдання цього жанру, а потім застосувати їх у своїй роботі. Дедуктивний метод передбачає, що студент спочатку вивчає загальні принципи побудови композиції плаката (наприклад, пропорції, симетрії, кольорової гармонії) і застосовує ці знання до конкретних завдань [10, с.90].

Аналітичний метод поділу плаката на складові частини для детального вивчення композиції. Це дозволяє студенту глибше зрозуміти, як кожен елемент впливає на загальне сприйняття плакату. Синтетичний метод, навпаки, створює об'єднані окремі елементи в єдину композиційну структуру, що дозволяє студентам створити цільну композицію плаката, де кожен елемент органічно поєднується з іншими.

Репродуктивні, пошукові та дослідницькі методи організації роботи студентів сприяють розвитку різних рівнів мислення та творчості. Репродуктивний метод дозволяє студентам відтворювати певні композиційні рішення на основі аналізу інших плакатів. Пошуковий метод забезпечує самостійний пошук варіантів композиції та експериментування з графічними елементами. Дослідницький метод дає можливість студентам глибше вивчати теми плакату, експериментувати з новими матеріалами та технологіями [39, с.18].

2. Форми організації навчання засадам мистецтва плакату

Лекційне заняття є основним інструментом для викладу теоретичних аспектів композиції плакату екологічного спрямування. Під час лекції студентам роз'яснюються основи графічного дизайну, історія плакатного мистецтва, правила використання кольорів, шрифтів і графічних елементів. Лекції є необхідними для формування загального розуміння студентами

теоретичних основ композиції плакату, що дозволяє їм надалі використовувати ці знання на практиці.

Лабораторні заняття дозволяють студентам працювати над конкретними завданнями, виконуючи ескізи, розробляючи композиції плакатів. Під час лабораторних занять студенти можуть отримати практичні навички роботи з якісними графічними матеріалами, такими як папір, фарби, туш, а також освоїти техніку цифрового дизайну, що працює з програмами Adobe Illustrator, Photoshop та іншими [50, с.24].

Навчальні екскурсії можуть бути організовані для ознайомлення студентів з реальними плакатами в музеях, галереях або на виставках. Екскурсії не дозволяють студентам побачити найкращі приклади плакатного мистецтва та зрозуміти, як плакат виконує свою комунікативну функцію в соціальному контексті [68, с.101]

Самостійна навчально-творча робота є важливою частиною навчального процесу, дозволяє студентам самостійно розробляти концепції плакатів, проводити дослідження тем, створювати ескізи, підтримувати фрескізи та завершувати роботу. Студенти також працюють над створенням оригінальних композицій та виконанням плакатів за допомогою різних графічних матеріалів і технологій. Також, участь у виставках та конкурсах є елементом навчання, що дозволяє студентам продемонструвати свою роботу у ширшій аудиторії, отримати зворотний зв'язок із спеціалістами та вдосконалити свої навички. Це також сприяє розвитку творчого самовираження та професійної майстерності [24, с.56].

3. Методи контролю та оцінювання

Контроль за навчанням виходить на різних етапах навчання через поточний, міжсесійний та модульний контроль. Поточний контроль включає перевірку виконаних завдань, оцінку практичних умінь і навичок студентів. Міжсесійний контроль виконується в оцінці результатів роботи за певний період, а модульний контрольний результат після завершення кожного змістового модуля. Поточні перегляди виконаних завдань не дозволяють

викладачам давати індивідуальні рекомендації кожному студенту, коригувати його роботу, щоб досягти кращого результату. Модульна атестація є підсумковою оцінкою за весь семестр, включаючи всі етапи роботи над плакатом – від теоретичного обґрунтування ідеї до створення оригінальної композиції [14, с.107].

Методи та прийоми організації роботи над дизайном плакатів є важливою складовою навчального процесу студентів кафедри образотворчого мистецтва. Вони забезпечують глибоке засвоєння студентами теоретичних знань, формування практичних навичок та розвиток творчих здібностей, майже для створення ефективних графічних композицій. Кожен із запропонованих методів покращення розвитку важливих компетенцій у сфері графічного дизайну, що дозволяє студентам бути готовими до реалізації творчих проектів на високому професійному рівні [10, с. 92].

3.3. Методичні рекомендації щодо підвищення якості навчання з плакатного дизайну на заняттях з композиції

Плакатний дизайн, як важлива складова курсу з дисципліни «Композиція», вимагає від студентів не лише творчого підходу, високих технічних навичок як у володінні різноманітними графічними та живописними матеріалами, так і у комп'ютерному проектуванні. Тема «Композиція плаката» є важливим елементом навчальної програми студентів художньо-педагогічного спрямування, оскільки вона сприяє формуванню ключових навичок у галузі дизайну. Проте недостатня кількість відведених годин на її вивчення (2 години лекцій, 12 годин практичних занять та 18 годин самостійної роботи – як в Криворізькому державному педагогічному університеті)) значно обмежує можливості глибокого опанування цієї теми [40]. Це заважає забезпеченню якісної підготовки студентів у сфері сучасного плакатного мистецтва, яке вимагає не лише теоретичних знань, а й практичних умінь працювати з графічними редакторами.

На основі дослідження робочої програми з дисципліни «Композиція», розглянутих джерел і власних напрацювань розроблено й пропонуються до впровадження методичні рекомендації для підвищення якості навчання з плакатного дизайну на заняттях композиції. В основі викладу – провідні цільові компоненти означеного навчального циклу й засоби їх реалізації.

Однією з основних проблем є обмеженість матеріально-програмного забезпечення. Університети часто не мають сучасної техніки, яка б відповідала потребам вивчення графічного дизайну. Наприклад, достатньо безкоштовно ліцензованого програмного забезпечення, такого як Adobe Photoshop, Illustrator або CorelDRAW, ускладнює практичну підготовку студентів. Відсутність графічних планшетів, персональних комп'ютерів чи ноутбуків, які є необхідними інструментами для створення якісних плакатів, також знижує рівень практичних навичок [48, с.82].

Для вирішення цих проблем пропонується:

1. Збільшення кількості навчальних годин. Збільшення обсягу академічних годин для вивчення теми «Композиція плаката» дозволяє більше зупинитися на ключових аспектах, таких як типографіка, кольорові рішення, композиційні прийоми деталей, а також забезпечити більше часу на опанування програмного забезпечення.

2. Оснащення матеріально-технічної бази. Університету необхідно закупити ліцензоване програмне забезпечення та обладнання для роботи з графічним дизайном (графічні планшети, комп'ютери). Це дасть студентам можливість працювати в умовах, наближених до реальних вимог ринку.

3. Пошук альтернативних рішень. Якщо закупівля дорогого обладнання та програми неможлива, доцільно використовувати безкоштовні або умовно безкоштовні програми (наприклад, Canva, GIMP, Krita) для ознайомлення студентів із базовими принципами роботи в цифрових середовищах.

4. Впровадження міждисциплінарного підходу. Використання теми плакатного дизайну в межах інших дисциплін, таких як «Комп'ютерне проектування» чи «Рисунок», дозволяє компенсувати обмеження годин,

закладених у програмі. Заохочення студентів працювати над проектами, які об'єднують знання з різних областей, таких як соціологія, екологія, маркетинг, що допомагає розширити їхні погляди і навички.

5. Організація майстер-класів та вебінарів. Запрошення професійних дизайнерів для проведення практичних занять або дистанційних лекцій дозволяє студентам отримати цінний досвід та ознайомитися з сучасними тенденціями у створенні плакатів. Навчання програмному забезпеченню та сучасним графічним програмам (Adobe Illustrator, Adobe Photoshop, CorelDRAW, Figma тощо); оновлення навчального плану відповідно до новітніх версій програм та інструментів [24, с.56].

Самооцінка та рефлексійні заняття: навчання студентів оцінювати свої роботи за визначеними критеріями, що допомагає розвивати навички самоаналізу. Проведення занять, на яких студенти можуть рефлексувати над своїм процесом роботи, обговорювати проблеми та досягнення. Моніторинг прогресу: регулярна перевірка прогресу студентів через короткі перевірки, тестування або оцінювання проміжних етапів проектів [50, с.26].

Виставки та конкурси: заохочення студентів брати участь у виставках та конкурсах, що дозволяє їм представити свої роботи на загальному огляді і отримати додатковий досвід/ Усі ці підходи спрямовані на розвиток у студентів не лише технічних навичок, а й творчого мислення, здатності до аналізу, командної роботи та інтеграції новітніх технологій у творчі проекти. Такі методи забезпечують не лише підвищення якості навчання, а й підготовку студентів до сучасних викликів професійної педагогічної діяльності [6, с.51].

Забезпечення належної кількості годин, модернізація технічного забезпечення та впровадження нових методик роботи є необхідними кроками для підвищення якості навчання з плакатного дизайну, що допоможе студентам краще підготуватися до майбутньої професійної діяльності.

Також слід зазначити, що комп'ютерні програми є потужним інструментом для навчання плакатного дизайну, оскільки вони допомагають

студентам реалізовувати свої творчі ідеї з використанням сучасних технологій. Їх застосування розвиває професійні навички та готує студентів до роботи в сучасному середовищі. На заняттях із композиції ці програми можуть бути використані для виконання різноманітних завдань:

- розробка ескізів: студенти можуть створювати цифрові ескізи, використовуючи графічні редактори. Це допоможе їм експериментувати з різноманітними композиційними рішеннями, кольоровими палітрами, шрифтами та текстурами без використання паперу;

- типографія та робота з текстом: студенти можуть навчитися працювати з текстом як елементом плаката. Використовуючи такі програми, як InDesign, вони експериментують із типографією, зокрема вибором шрифтів, їхньою формою, розміром, міжрядковим інтервалом та іншими параметрами, що дозволяють створити гармонійні текстові композиції;

- цифрова кольорокорекція та візуалізація кольорових рішень в графічних редакторах дають студентам можливість працювати з кольором: створювати градієнти, підбирати гармонійні комбінації, використовувати прозорість або ефекти світла і тіні. Це допоможе студентам краще зрозуміти, як колір впливає на загальне сприйняття плаката;

- використання готових шаблонів: програми Canva, Figma або Adobe Spark дозволяють студентам працювати з готовими шаблонами плакатів. Ці шаблони можуть бути використані для навчання основам дизайну або як база для створення робіт, змінюючи елементи відповідно до власного задуму;

- колажування та використання фотографій: студенти можуть додавати фотографії до плакатів, поєднувати їх із векторною графікою або використовувати техніку цифрового колажу за допомогою таких програм, як Photoshop або Affinity Photo. Це допоможе їм урізноманітнити дизайн і набути навичок у комбінованих різних візуальних елементах;

- 3D-візуалізація: для створення сучасних і незвичайних плакатів студенти можуть використовувати 3D-інструменти, такі як Blender або

Cinema 4D. Це дозволяє їм створювати тривимірні об'єкти, які можна інтегрувати в графічний дизайн;

- анімація для динамічних плакатів: студенти можуть використовувати програми, такі як After Effects або Canva, для створення анімованих плакатів, які користуються популярністю в цифрових середовищах. Це допоможе зробити їх роботу більш привабливою для онлайн-аудиторії [48, 50].

Інтеграція комп'ютерних програм у навчальний процес сприятиме розвитку творчих та технічних навичок студентів, підвищить якість навчання з плакатного дизайну та зробить заняття більш сучасними та практично орієнтованими.

Висновки до розділу 3

У Розділі 3 виділено психолого-педагогічні, методичні та організаційні аспекти, які сприяють формуванню у студентів кафедри образотворчого мистецтва компетентностей у дизайні екологічних плакатів. Інтеграція екологічної тематики в навчальний процес підвищує усвідомлення збереження цінності довкілля та стимулює творчу активність студентів.

Проаналізовано, що застосування методів критичного мислення, дослідницької діяльності та міждисциплінарного підходу покращує формування екологічної свідомості. Поєднання словесних, наочних і практичних методів, зокрема виконання ескізів, фрескізів, замальовок природи, дозволяє студентам засвоїти як теорію, так і практичні навички. Використання групових форм роботи, інтерактивних підходів і цифрових технологій розширює можливості навчання в галузі плакатного дизайну.

Впровадження інноваційних методик, орієнтованих на розвиток креативності та інтеграцію сучасних технологій, створює ефективне навчальне середовище. Доведено, що інтеграція екологічної тематики в навчальний процес сприяє не тільки професійній підготовці студентів, але й вихованню відповідальності за власну творчість.

ВИСНОВКИ

Дослідження становлення й етапів еволюції екологічного плакату як складового мистецького процесу ХХ – початку ХХІ століття дозволило узагальнити культурологічну, мистецтвознавчу, науково-педагогічну й методичну літературу. Це уточнило розуміння історичних явищ, що вплинули на розвиток екологічного плакату як жанру візуального мистецтва та створення нових художніх образів, які відображають проблеми захисту довкілля.

Аналіз публікацій про розвиток українського мистецтва плакату змагань, що, попри різнобічне висвітлення теми, створення екологічних плакатів в українському мистецтві потребує глибшого аналізу. У дослідженій літературі розглядаються видимі, тематичні й комунікативні аспекти екологічних плакатів у контексті стильових особливостей доби та їх застосування в художньо-педагогічній діяльності.

В період ХХ століття міжнародний і вітчизняний екологічний рух, набуваючи масовості, спирався на екологічний плакат як важливий засіб поширення своїх ідей. Плакатисти різних країн створювали роботи, які реагували на глобальні й локальні проблеми, спонукаючи до дій через емоційні й художні образи.

Особливе місце в історії екологічного плакату займає Україна. У 1970–1980-х роках провідні майстри втілювали природоохоронні ідеї, які набули особливого значення після Чорнобильської катастрофи. Ця трагедія спричинила активізацію природоохоронної діяльності, зокрема через проекти харківського об'єднання під керівництвом О. Векленка, які здобули міжнародне визнання.

Вивчення робіт українських митців дозволило окреслити основні формально-змістовні тенденції сучасного екологічного плакату. Завдяки доступності, виразності та стійкості повідомляється, що плакат залишається

ключовим посередником між активістами, науковцями, політиками та суспільством, мобілізуючи громадськість до екологічної відповідальності.

У процесі роботи було створено комплект екологічних плакатів, які розкривають ключові екологічні проблеми, що загострилися внаслідок російської збройної агресії проти України. Перший плакат «Ліси, що загинули в тіні війни» звертає увагу на руйнування екосистем і вирубку лісів, які постраждали як від військових дій, так і від недбалого ставлення до природних ресурсів. Другий плакат «Вічні наслідки» ілюструє масштабну екологічну катастрофу, спричинену руйнуванням Каховської ГЕС російськими окупантами, зображуючи трагічні наслідки для довкілля й суспільства. Третій плакат «Історія, якої більше не існує» акцентує увагу на загрозі зникнення видів тварин, яка загострилася внаслідок війни, через втрату природних середовищ внаслідок порушення екологічної рівноваги. Кожен із плакатів складається з реалістичних елементів з абстрактною символікою, підкреслюючи драматизм і невідворотність втрат, спричинених воєнною агресією. Плакати спрямовані на інформування суспільства, активізацію екологічної свідомості та заклик до збереження довкілля навіть у складних умовах війни.

У процесі роботи над проєктуванням трьох плакатів у рамках дослідження виявлено ключові аспекти, які сприяють їх художній та образній виразності. Використання контрастної кольорової палітри, гармонійного поєднання тексту та зображення, а також багатьох композиційних рішень забезпечує ефективність передачі ідеї та привернення уваги глядача. Плакати відзначаються сучасними графічними прийомами, які вдало поєднують традиційні візуальні мотиви з новітніми тенденціями дизайну. Це підтверджує важливість плакатного мистецтва як засобу комунікації, що здатен транслювати екологічні та соціальні повідомлення через виразні образи.

Психолого-педагогічні аспекти проєктування плакатів студентами є важливим напрямком дослідження. Екологічний плакат як компонент навчального процесу, дозволяє не тільки вдосконалювати фахові художні

навички студентів, але й формувати їхню соціальну відповідальність та екологічне мислення. Під час роботи над екологічними плакатами студенти мають можливість використовувати принципи міждисциплінарного підходу, що інтегрують знання з мистецтвознавства, психології, екології та комунікаційного дизайну та вчать використовувати особливості сприйняття кольору, композиції, шрифту і текстури для створення образів, здатних впливати на емоції та поведінку глядача.

У процесі створення навчальних плакатів ключовим є внесок викладача як фасилітатора і наставника. Викладач допомагає студентам досягнути принципи композиції, розуміння тематики, використання сучасних технічних засобів (Adobe Illustrator, Photoshop тощо) та опрацювання концептуальних рішень. Роль педагога полягає також у формуванні критеріїв оцінювання студентських робіт. Серед основних критеріїв – концептуальність, емоційна виразність, відповідність тематиці, технічна якість виконання та інноваційність.

Розробка методичних рекомендацій для підвищення якості навчання з плакатного дизайну є ще одним аспектом дослідження. У цьому контексті доцільно акцентувати увагу на інтерактивних методах навчання, таких як робота над реальними проектами, участі в конкурсах екологічних плакатів, обговоренні тематичних кейсів та аналізі робіт провідних майстрів плакатного мистецтва. Це дозволяє студентам не тільки здобути професійні компетенції, а й підвищити рівень залучення до актуальних суспільних проблем.

Таким чином, наше дослідження дозволяє не тільки окреслити історичну еволюцію екологічного плаката та його роль у суспільстві, але й запропонувати ефективні методи розробки дизайну плакатів, які сприяють формуванню фахівців нового покоління, здатних відповідати викликам сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейканіч А. І. Антологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів : Видавничий дім «Довбуш», 2012. 120 с.
2. Андрейканіч А. І. *Плакат : його види та жанри Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2013. Вип. 19 (1). С. 121–126.
3. Бережна О. М. *Проектування екологічних плакатів як засіб формування екологічної культури студентів*. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Мистецтвознавство. 2021. № 42. С. 66–70.
4. Бережна Т. М. *Дизайн еко-плакатів : Український досвід*. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 198 с.
5. Бойко Н. Ю. *Екологічні плакати України : Досвід та інновації*. Київ : Мистецтво, 2018. 275 с.
6. Борисенко І. В. *Методика викладання графічного дизайну в контексті сучасних інформаційних технологій*. Освіта та педагогічна наука. 2018. № 1. С. 48–52.
7. Бугрим В. О. *Пропаганда природоохоронних питань в умовах екологічної кризи ХХ-ХХІ століття*. 2022. № 50. С. 58–62.
8. Векленко О. *Традиції і новації в екологічному плакаті: порівняльний аналіз*. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2016. № 87. С. 98–104.
9. Вітер В. О. *100 плакатів*. Мистецький життєпис. Київ : Основи, 2007. 95 с.
10. Волошина Т. Л. *Формування естетичних та екологічних цінностей у студентів через дизайн-проекти*. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2015. № 5. С. 88–92.
11. Галькевич Т. Н. *Український друкований плакат 1950-1964 років з фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського : каталог*. Вип. 7 ; відп. ред. Г. М. Юхимець. Київ, 2014. 424 с.

12. Геллер С., Вільямс Л. Історія графічного дизайну : Теорія і практика. Київ : Основи, 2010. 412 с.
13. Гладун О. Д. *Соціальний екологічний плакат як феномен графічного: дизайну*. Харків : ХДАДМ, 2008. № 4. С. 21-27.
14. Глазунова І. Г. *Педагогічні підходи до формування екологічної свідомості у студентів через дизайн-проектування. Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. № 6. С. 105–110.
15. Гриневич О. Г. Плакатна графіка ХХІ століття : екологічний аспект. Дніпро : Середняк, 2014. 183 с.
16. Даниленко В. Р. *Графічний дизайн та еко-свідомість: аналіз плакатів 2000-х років*. Журнал графічного дизайну. 2007. № 45. С. 33–40.
17. Даниленко В. Я. *Дизайн України в європейському вимірі ХХ ст. Нариси з історії українського дизайну ХХ ст. : зб. статей*. Київ : Фенікс, 2012. 34 с.
18. Донець О. М. *Український друкований плакат другої половини 1960 - початку 1980-х років з фондів НБУВ : тематика, художні особливості*. Рукописна та книжкова спадщина України. 2015. Вип.19. С. 205-228.
19. Дубовик О. І. *Графічний дизайн : теорія і практика*. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2018. 256 с.
20. Дяченко А. В. *Дизайн екологічного плакату в Україні*. Львів : Літопис, 2017. 198 с.
21. Іванова Н. В. *Плакат як засіб впливу в медійному просторі*. Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 180 с.
22. Ісаєв О. П. *Екологічні виклики сучасності : Україна та світ*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2022. 134 с.
23. Калашнікова О. А. *Зображальний аспект візуальної мови графічного дизайну (на матеріалі плаката): автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства*. Харків : ХДАДМ, 2011. 20 с.
24. Коваленко А. С. *Розвиток креативних компетенцій студентів через екологічні проекти в рамках курсів графічного дизайну*. Вісник

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Психологія. 2020. № 33. С. 53–57.

25. Ковальов І. В. Естетика плаката. Київ : Видавництво «Академія», 2016. 240 с.

26. Конєва В. М. Соціальний плакат у контексті екологічного виховання. Одеса : ОНУ, 2012. 221 с.

27. Косів В. М. Графічний дизайн як візуальна мова. Проблеми спілкування. Вісник Львівської академії мистецтв : зб. наук. пр. Львів : ЛАМ, 2019. 71 с.

28. Косів В. М. Національні моделі і глобалізація графічного дизайну другої половини ХХ ст: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 05.01.03 «Технічна естетика». Харків : ХДАДМ, 2003. 24 с.

29. Косів В. М. *Роль плакату в екологічному вихованні молоді*. Вісник Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. 2018. № 2. С. 47–52.

30. Кузьмін С. О. *Педагогічні основи розвитку творчих здібностей студентів у процесі дизайн-проектування*. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. 2015. № 2. С. 134–140.

31. Лагутенко О. А. Українська графіка першої третини ХХІ ст. : загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства. Нац. акад. образотв. мистец. та архіт. Київ : 2008. 38 с.

32. Легенький Ю. О. Культурологія зображення (досвід композиційного синтезу). Київ : КНУТД, 2015. 412 с.

33. Литвиненко І. Екологічний плакат : Виклики та перспективи. Київ : Кондор, 2015. 205 с.

34. Мельничук А. С. Візуальна комунікація і екологія : Практика дизайну. Київ : Знання, 2019. 267 с.

35. Мирошниченко С. А. Теорія і практика графічного дизайну. Харків : Видавництво «Іздат», 2019. 288 с.
36. Новікова О. В. Мистецтво плакату та його роль у сучасному суспільстві. Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 220 с.
37. Павленко Л. В. *Інтеграція педагогічних та інформаційних технологій у навчанні дизайну : екологічний аспект*. Педагогічний процес : теорія і практика. 2017. № 5. С. 123–128.
38. Петренко І. В. Сучасні тенденції в графічному дизайні. Одеса : Видавництво ОНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2020. 264 с.
39. Прищенко С. В. *Вплив соціальних плакатів на екологічну свідомість суспільства*. Дизайн і комунікація. 2011. № 36. С. 15–19.
40. Робоча програма навчальної дисципліни «Композиція»
URL :<https://drive.google.com/file/d/10eZoMqbej1UyO0ldm1dG7oYcUNh7HzY4/view?usp=sharing>
41. Романенко О. Ф. Мистецтво плакату : від класики до сучасності. Київ : Видавництво «Мистецтво», 2019. 192 с.
42. Рубан О. І. Графічний дизайн екологічної тематики. Вінниця : ВНТУ, 2011. 210 с.
43. Сбітнєва Н. Ф. Історія графічного дизайну : навч. посіб. Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків : ХДАДМ, 2014. 224 с.
44. Северіна О. А. Екологічний дизайн в українській культурі. Полтава : АСМІ, 2020. 230 с.
45. Семеник О. М. Екологічний плакат : становлення та розвиток (за матеріалами Міжнародних трієнале «4-й Блок») : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Харк. Держ. акад. Дизайну і мистецтв. Харків : 2021. 24 с.
46. Суховірський Б. І. *Дизайн-проекування в екологічній освіті : методологічні та педагогічні аспекти*. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2016. № 4. С. 58–62.
47. Українські вчені підраховали екологічні збитки після катастрофи на Каховській ГЕС URL :

<https://web.archive.org/web/20240116231725/https://foreignukraines.com/2024/01/17/ukrainian-scientists-have-calculated-the-environmental-damage-after-the-disaster-at-the-kakhovskaya-hpp/>

48. Хмара О. П. *Використання комп'ютерних технологій в навчанні графічного дизайну : педагогічні аспекти*. Педагогічна освіта : теорія і практика. 2019. № 26. С. 79–84.

49. Хромченко Н. *Екологічні теми в сучасному графічному дизайні*. Образотворче мистецтво. 2019. № 3. С. 22–27.

50. Чекан Н. Ю. *Викладання екологічного дизайну в умовах цифровізації освіти*. Інформаційні технології в освіті. 2018. № 36. С. 23–27.

51. Шевченко В. С. *Екологічна графіка : історія та сучасність*. Харків : Видавництво Харківського національного університету, 2016. 240 с.

52. Янкович І. Я. *Мистецтво протесту : екологічний плакат у контексті соціальної культури сучасності*. Харків : Колорит, 2004. 123 с.

53. Bernat L. *Social and Ecological Graphics*. London : Thames & Hudson, 2018. 256 p.

54. Frisby K., Marcus R. *Environmental Design : From Concept to Implementation*. Berlin : Springer, 2007. 338 p.

55. Gilbert A., Kreutzer S. *Ecological typography and posters*. Bern : Peter Lang AG, 2015. 270 p.

56. Hassan R. *Design for a Sustainable Future : Posters and Campaigns*. London : Laurence King Publishing, 2019. 314 p.

57. Janković I. *The Art of Protest : The Environmental Poster in the 20th and 21st Centuries*. Zagreb : Naklada Ljevak, 2018. 265 p.

58. Lasserre J.-L. *Eco-design : Graphics and environmental responsibility*. Paris : Gallimard, 2014. 293 p.

59. Li W. *Poster Design*. Chongqing : Publishing House of Southwest Pedagogical University, 2000. 134 p.

60. Loudon K., Green J. *Social and Ecological Design*. New York : Harper Design, 2011. 376 p.

61. Matsumoto T. The Environmental Poster in Japan : History and Development. Tokyo : Nigensha Publishing, 2017. 210 p.
62. Meggs F. B., Purcell A. History of graphic design. 5th ed. New York : John Wiley & Sons, 2016. 711 p.
63. Norton K. Eco-graphics: Design that changes consciousness. Sydney : University of New South Wales Press, 2009. 289 p.
64. O'Brien M. Society and nature : The role of graphic design in shaping environmental consciousness. Dublin : Irish Academic Press, 2008. 290 p.
65. Sampson H. Visual means in poster art. London, 2014. 515 p..
66. Shouzhi V. Environmental issues of the world. Beijing: China Youth Publishing House, 2012. 323 p.
67. Smithson P. Graphic design in the era of climate change. Oxford : Oxford University Press, 2020. 352 p.
68. Wilson J. The Art of Influence : Eco-Posters as a Means of Propaganda. London : Routledge, 2015. 224 p.
69. Wong W. Design for the Future : Eco-Posters and Graphics. Hong Kong : Asia One Books, 2012. 312 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

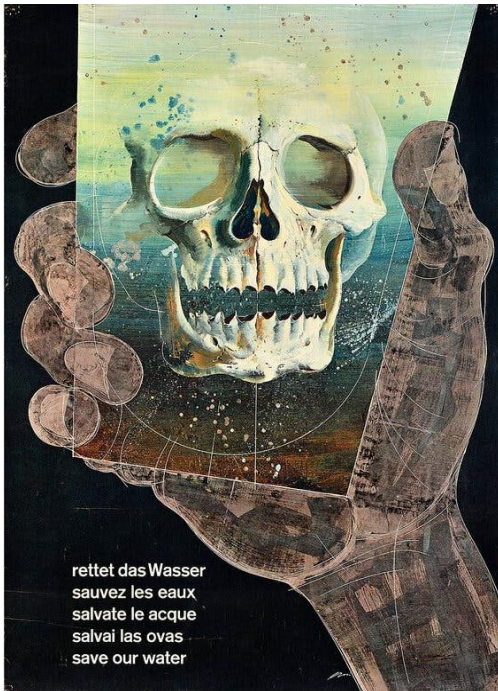

Рис.1.1. Г. Ерні. Економте воду.
Швейцарія. 1961 р.

Рис.1.2. Бувай, жорстокий світ.
США. 1960-ті

Рис.1.3. Переробка. Англія. 1960-ті

Рис.1.4. Не руйнуйте ландшафт!
Литва. 1960-ті

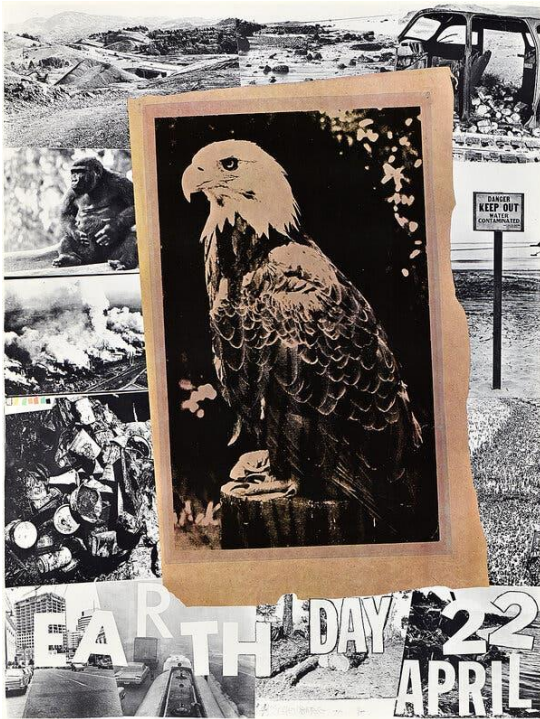
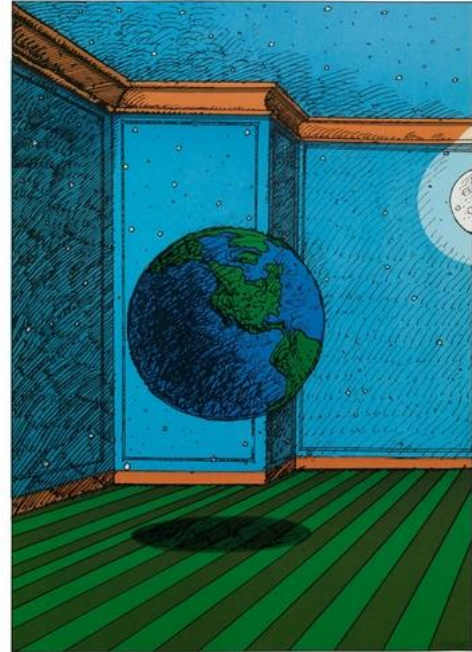

Рис.1.5. Р. Раушенберг. Плакат до першого Дня Землі, США. 1970 р.

GIVE EARTH A CHANCE

Environmental Action Coalition

Рис.1.6. М. Глейзер. Дай Землі шанс. США. 1970 р.

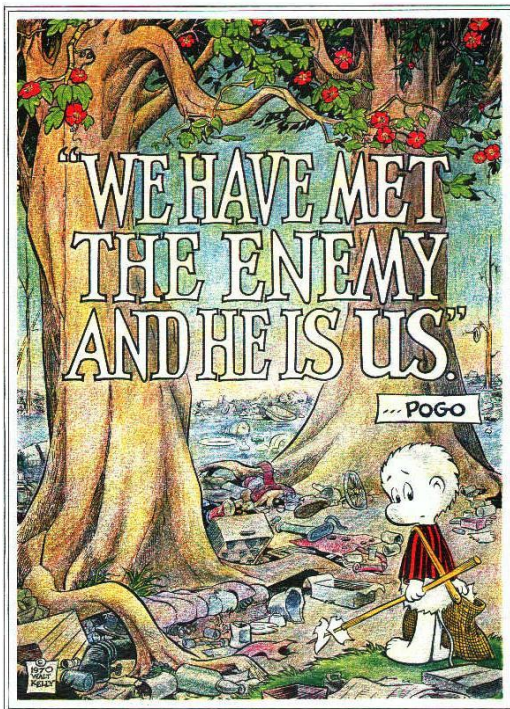

Рис.1.7. Ми зустріли ворога і він – це ми. США. 1971 р.

Рис.1.8. Забруднення – це жахливо. США. 1971 р.

Рис.1.9. Промив екологічний.
США. 1972 р.

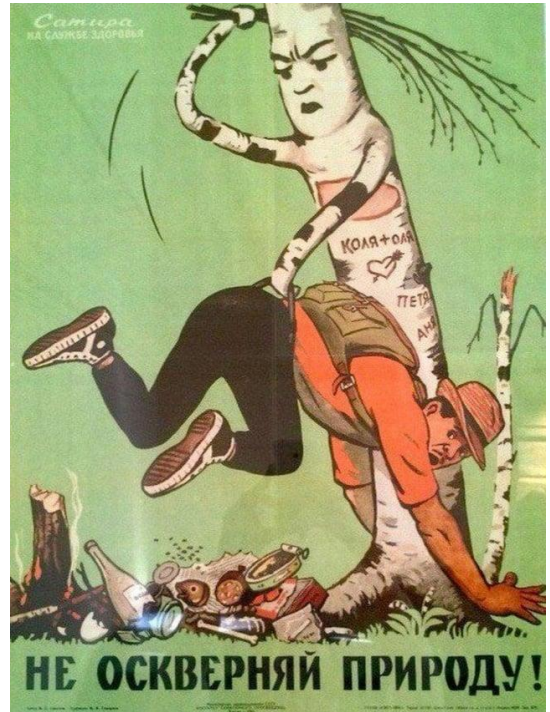

Рис.1.10. Г. Горобієвська. Не паплюж природу!
Україна. 1960 р.

Рис.1.11. Г. Шевцов. Бережіть рідну природу!
Україна. 1968 р.

Рис.1.12. Г. Шевцов. Бережіть!
Україна. 1983 р.

Рис.1.13. К. Кудряшова. Природа вчить нас розуміти прекрасне. Україна. 1987 р.

Рис.1.14. І. Завадський. Хто ми такі? Куди йдемо? Україна. 1990 р.

Рис.1.15. Плакат з серії «Охороняй рідну природу». Україна. 1990 р.

Рис.1.16. Плакат з серії «Охороняй рідну природу». Україна. 1990 р.

Рис.1.17. Плакат озеленення,
бережи старі і славні дерева. Китай.
1983 р.

Рис.1.19. Захист навколишнього
середовища та гігієна. Китай.
1983 р.

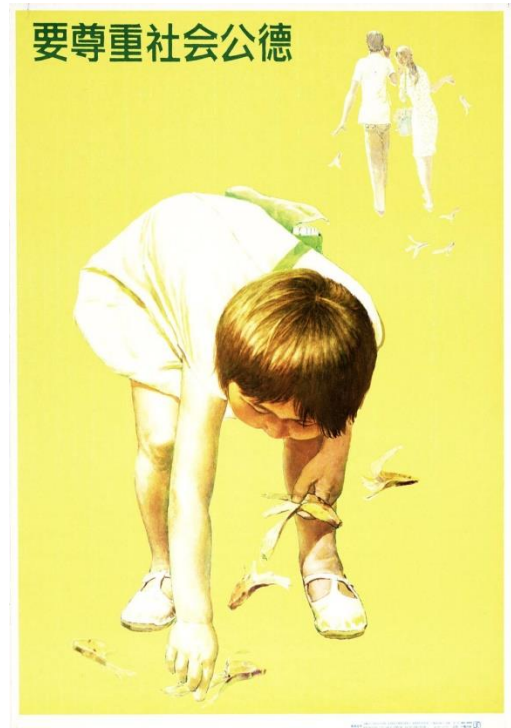

Рис.1.18. Суспільну мораль
необхідно підтримувати. Китай.
1984 р.

Рис.1.20. В. Вітер. Пам'ятай!
Україна. 1984 р.

Рис.1.21. П. Савченко. Товарищи! Браконьерству – решительный бой!. 1982 р.

Рис.1.23. К. Кудряшова. SOS. Україна. 1973 р.

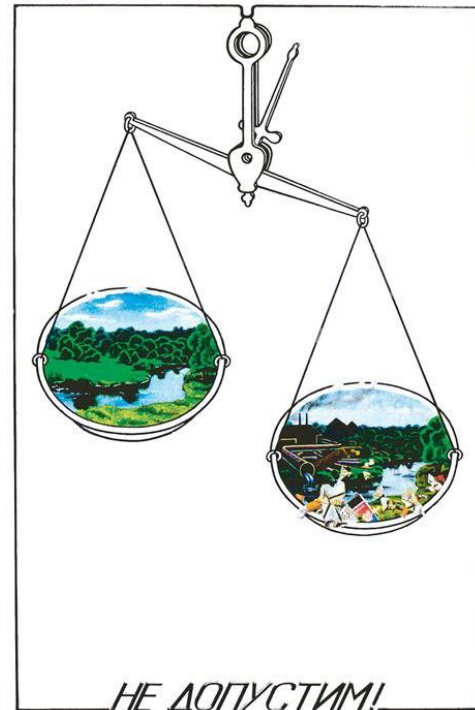

Рис.1.22. В. Сокол. Не допустимо! Україна. 1978 р.

Рис.1.24. О. Лекомцев, О. Стайков та Е. Морозовський. Запорожці пишуть листа турецькому султану. Україна. 1990 р.

Рис.1.25. Л. Древінський. Екологія і забруднення. Німеччина. 1991 р.

Рис.1.28. С. Ільїн. Alter ego. Україна. 1997 р.

Рис.1.26. А. Йошітеру. Радіоактивне молоко нам ніколи не буде потрібне. Японія. 1991 р.

Рис.1.27. А. Йошітеру. Ми сподіваємось подарувати прекрасну природу наступним поколінням. Японія. 1991 р.

Рис.1.29. П. Овідіу. Четвертий блок. Румунія. 1997 р.

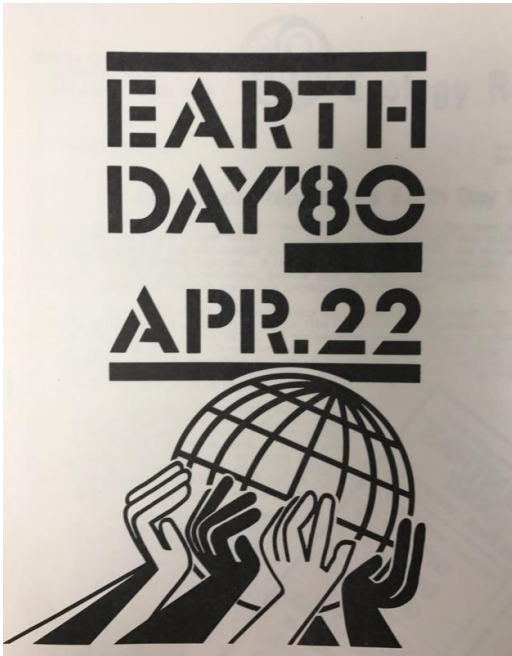

Рис.1.30. День Землі 1980, «Дайте Землі шанс: Екологічний активізм у Мічигані». США. 1980 р.

Рис.1.31. Афіша до виставки екоплаката. Цюріх, Швейцарія, 1983 р.

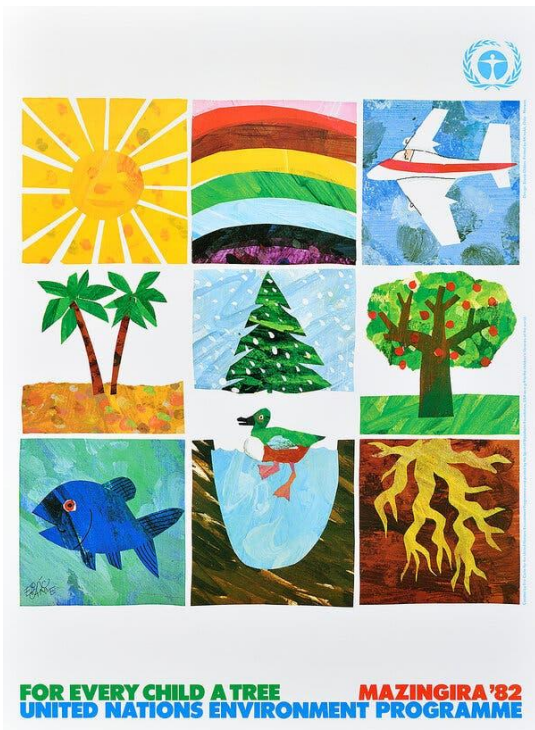

Рис.1.32. Е. Карл. Плакат для кліматичної зустрічі ООН. США. 1982 р.

Рис.1.33. О. Векленко. Емблема першої виставки екологічного плакату «4-й Блок». Україна. 1991 р.

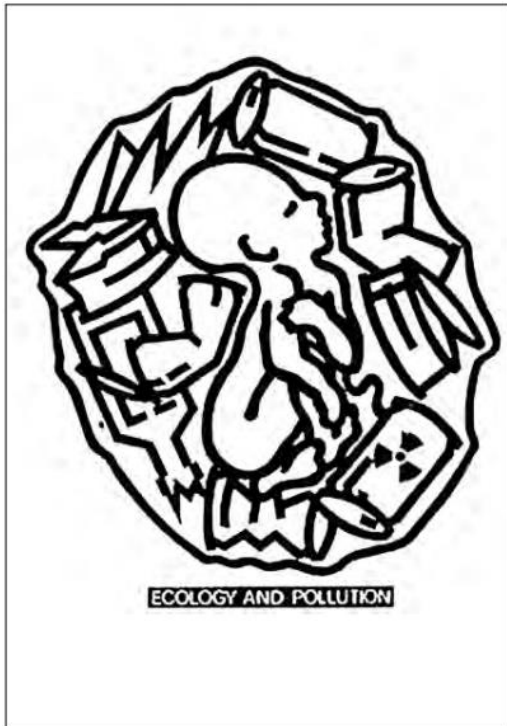

Рис.1.34. Л. Древінський. Екологія і забруднення. Німеччина. 2000 р.

Рис.1.35. Фідлер Гріт. Прозелень. Швейцарія. 2006 р.

Рис.1.36. К. Андо. Врятуйте Землю. Японія. 1994 р.

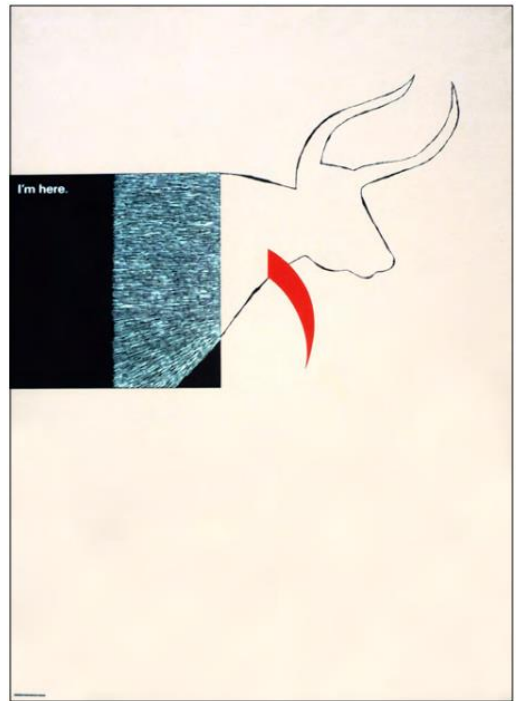

Рис.1.37. К. Нагаї. Я тут. Японія. 1994 р.

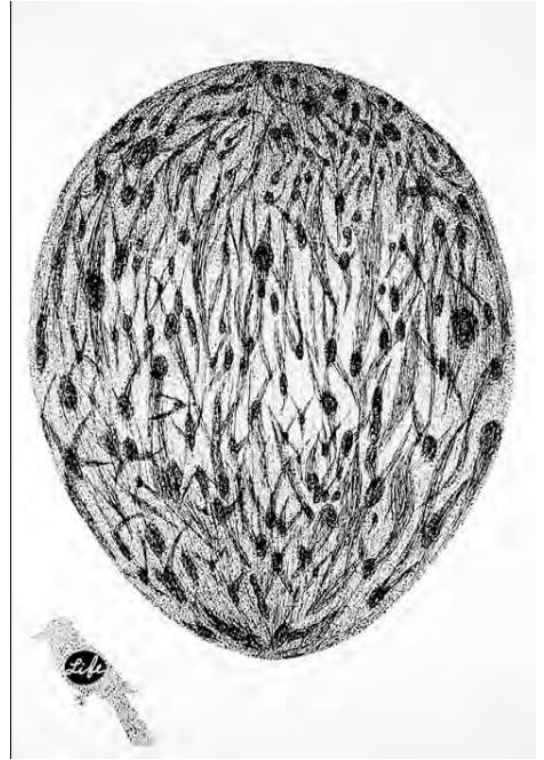

Рис.1.38-39. К. Нагаї. Життя (серія «Яйце»). Японія. 2000 р.

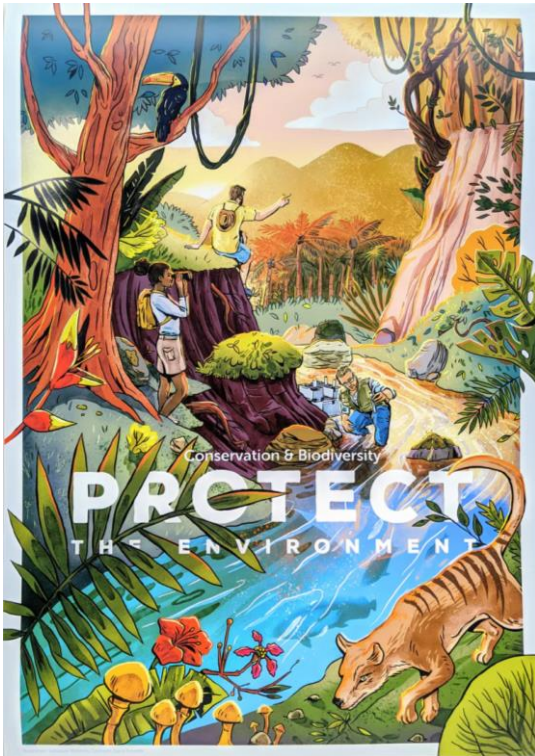

Рис.1.40. Захист навколишнього середовища. США. 2003 р.

Рис.1.41. Куди ми підемо тепер? США. 2010 р.

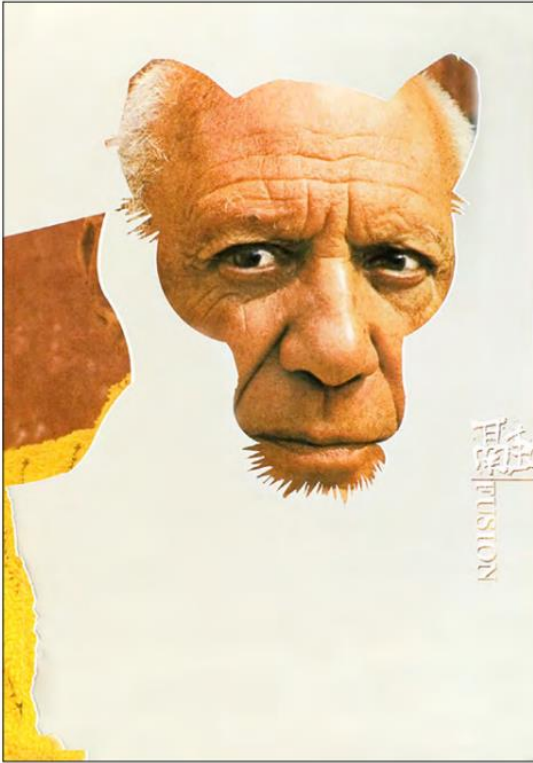

Рис.1.42. Ю. Юмін. Злиття 1.
Китай. 2006 р.

Рис.1.43. Ч. Хоу. Світ ченхоу.
Китай. 2015 р.

Рис.1.44. Л. Хунг. Sophia. Серія
«Природа». Тайвань. 2012 р.

Рис.1.45. Х. У. Хуанг. Еволюція
життя. Тайвань. 2015 р.

Рис.1.46. Ф. Е. Муньйос. Мексика.
2015 р.

Рис.1.47. Афіша до виставки
екоплаката. Польща, 2019 р.

Рис.1.48. В. Дадико. Марні зусилля.
Угорщина. 2000 р.

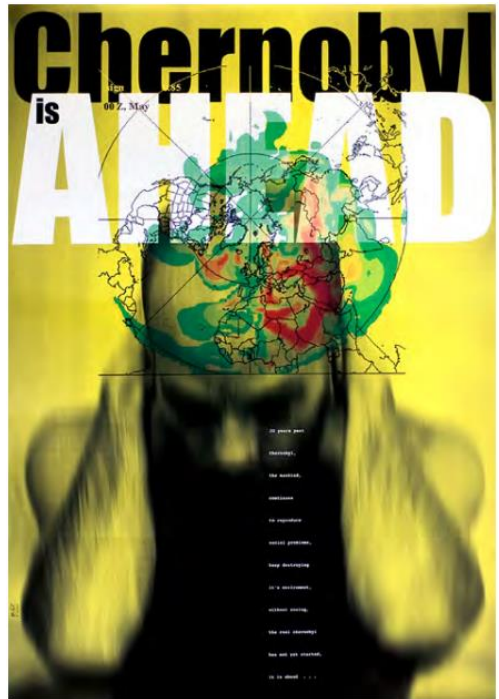

Рис.1.49. А. Касаї. Попереду
Чорнобиль. Іран. 2003 р.

Рис.1.50-53. Міжнародна трієнале екоплаката «4-й Блок». 2021 р.

Рис.1.54-55. Кл. Штек. Плакати з виставки «Нічого не втрачено» у Львові. Німеччина. 2013 р.

Рис.1.56. Кл. Штек. Із руїн зацвітає нове життя. Німеччина. 1970–80 рр.

Рис.1.57. А. Євтушенко Чи варте написане друку. Україна. 2018 р.

Рис.1.58. Плакати на замовлення Всесвітнього фонду природи WWF: Роман Неділько. Україна, 2016 р.

Рис.1.59. Б. Логачова. ДНР Україна. Україна. 2015 р.

Рис.1.60. А. Дейнега. Море – не нафтоховище. Україна. 2021 р.

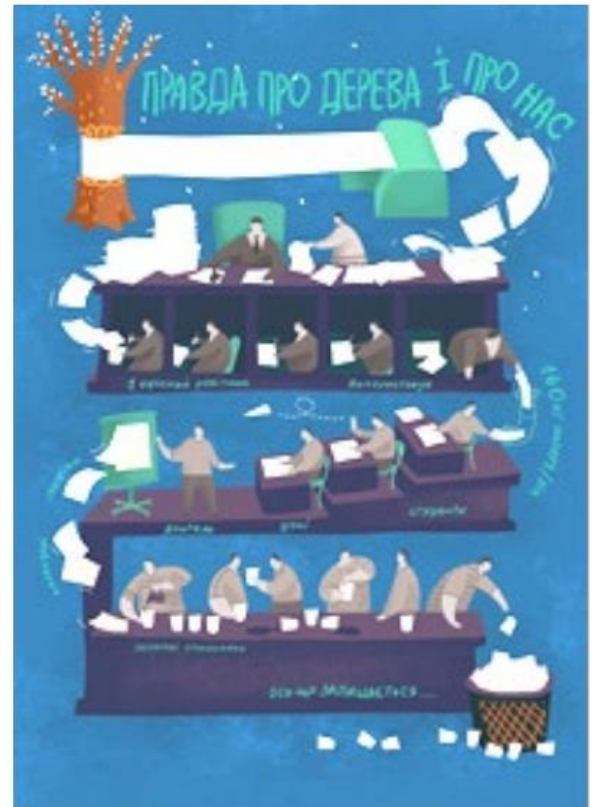

Рис.1.61. Я. Гранковська. Папір. Від народження до смерті. Україна. 2018 р.

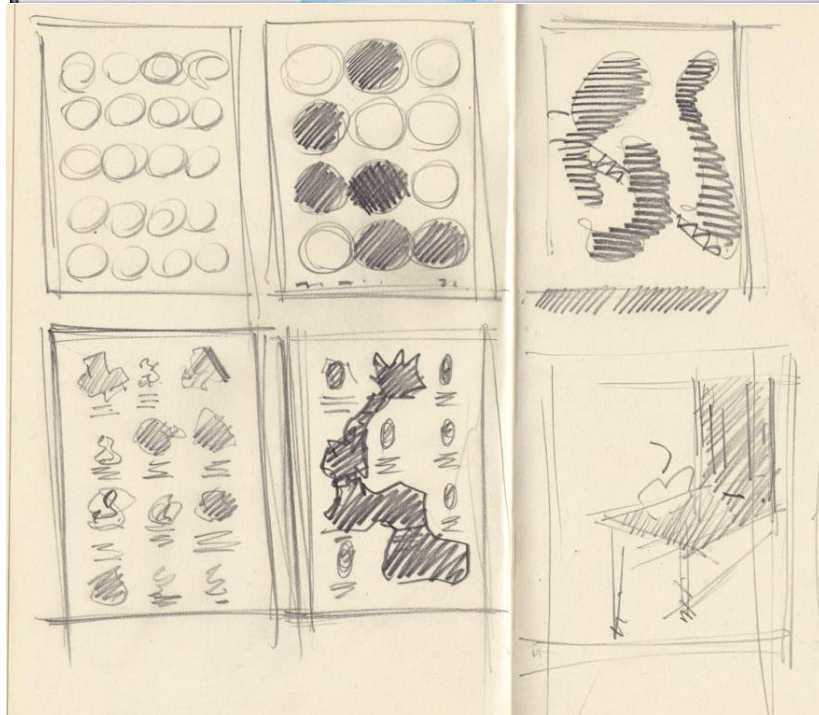

Рис.2.1-4. Композиційні пошуки на папері

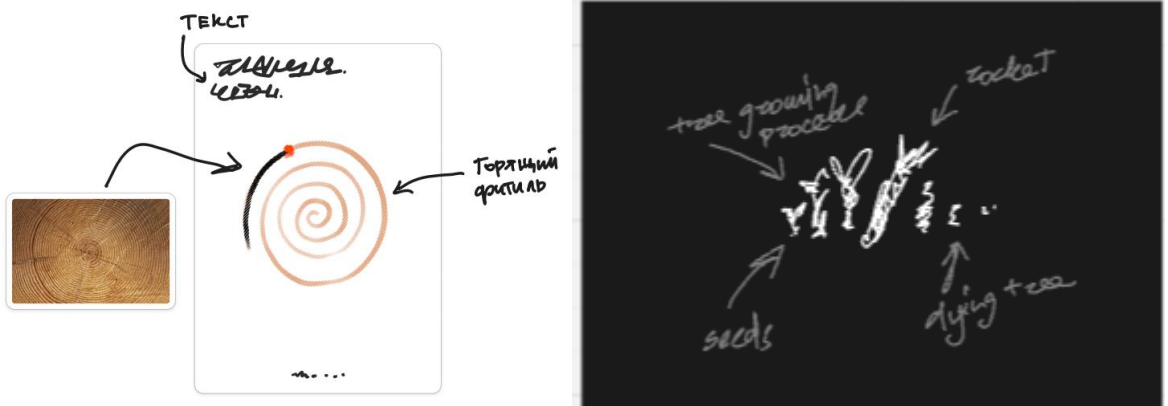
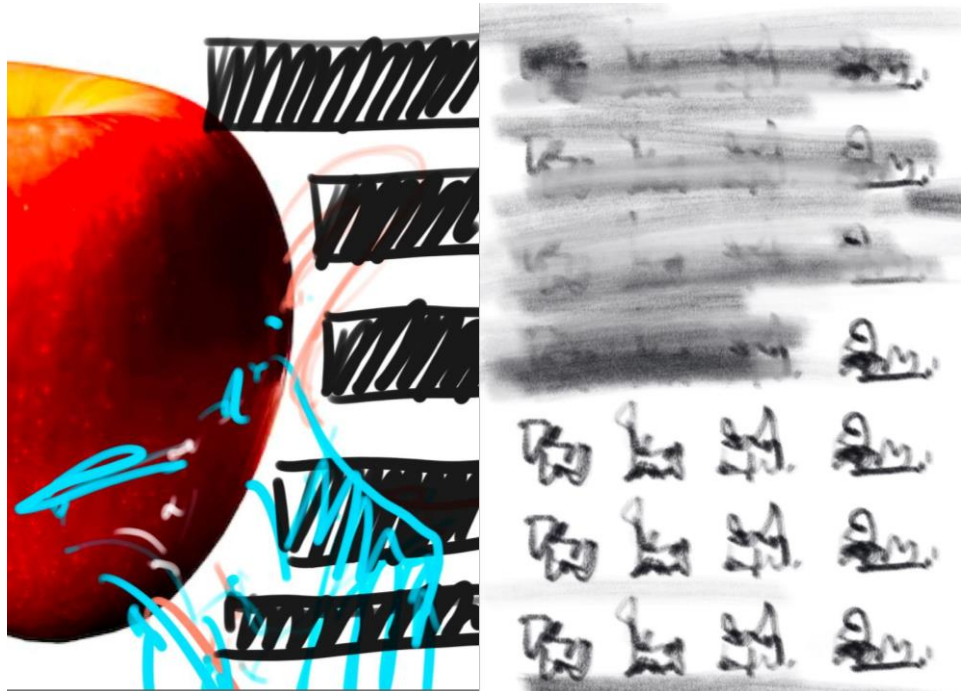
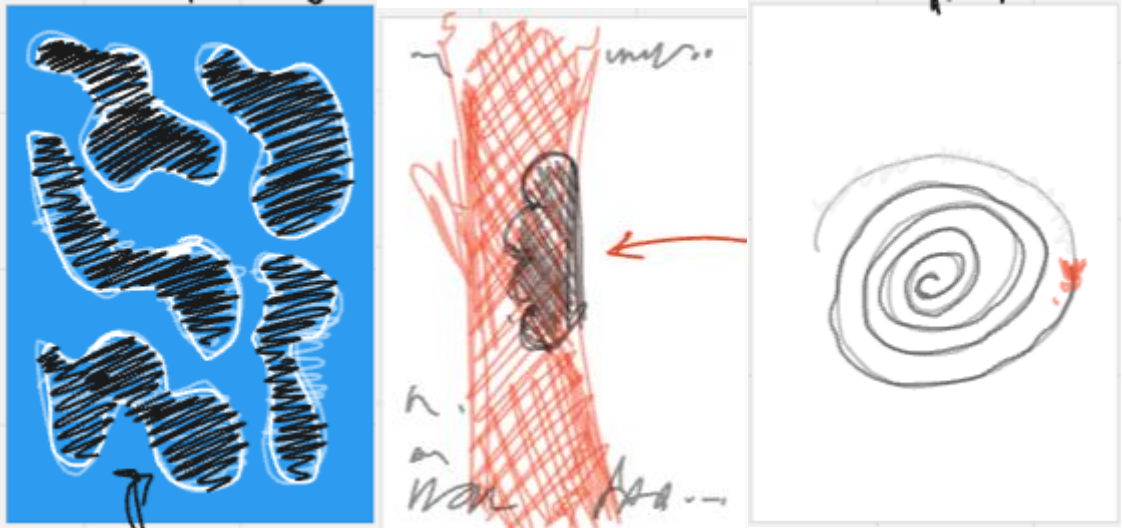
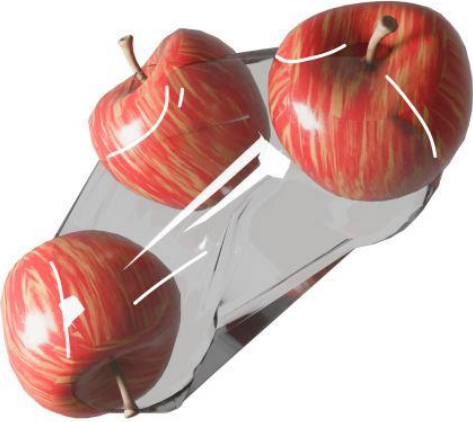

Рис.2.5-11. Процес виконання цифрових ескізів

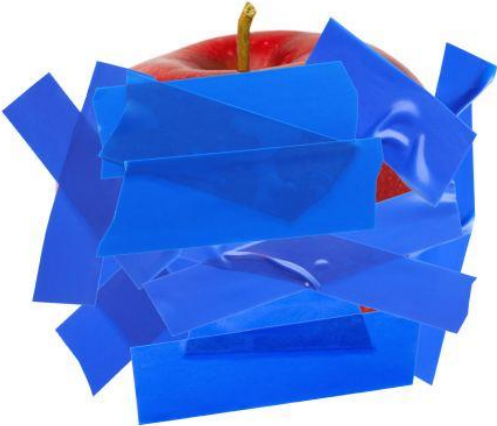
Рис.2.12-18. Композиційні рішення, наповнені великою кількістю деталей, тексту та яскраві

lorem ipsum

loremloremloremlorem

lorem ipsum
lorem ipsum

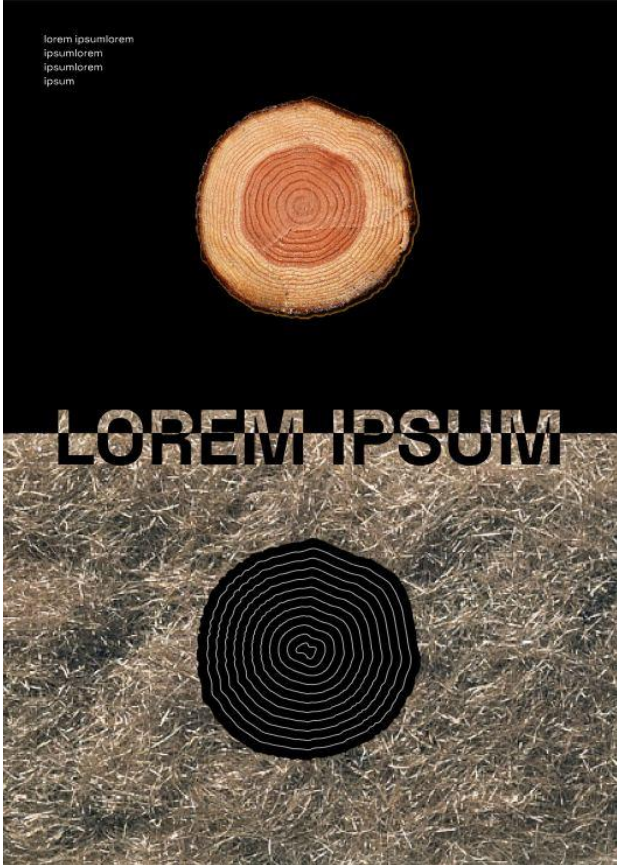

remlorem

lorem ipsum

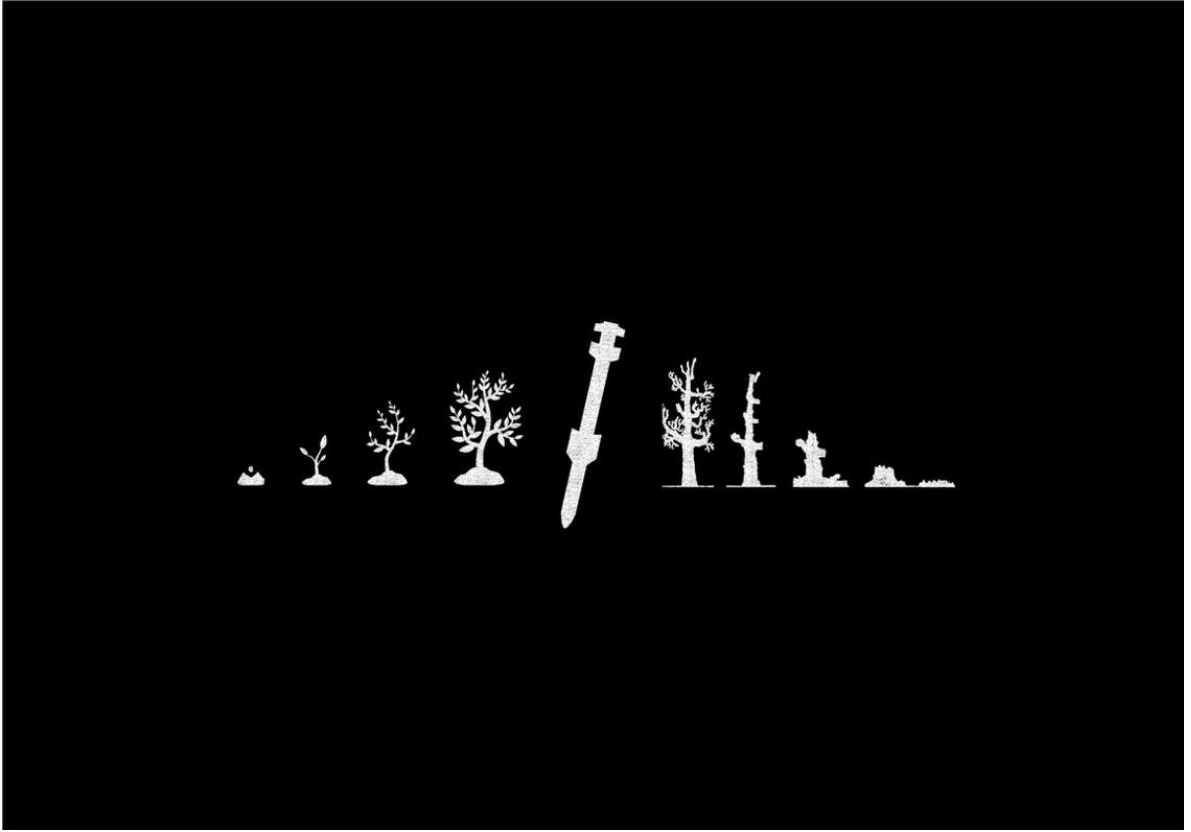
lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum

lorem ipsa
lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum

LOREM IPSUM

Рис.2.19-22. Поступовий перехід до мінімізації елементів плаката та посилення виразної мови

lorem ipsum

lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum

lorem ipsum

lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum
lorem ipsum

Рис.2.23-25. Перехід до нейтральних кольорів

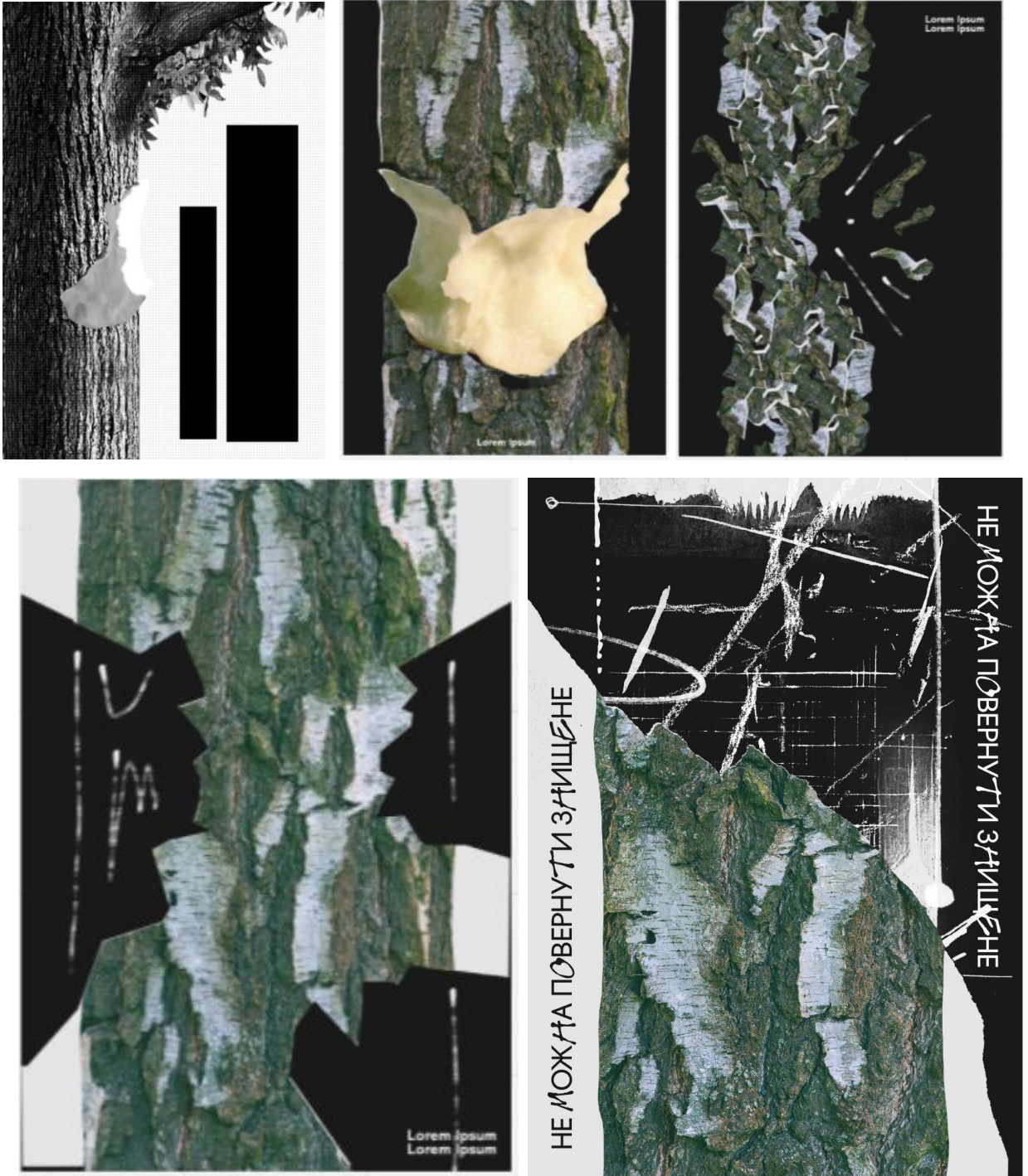

Рис.2.26-30. Розробка плаката «Ліси, що загинули в тіні війни»

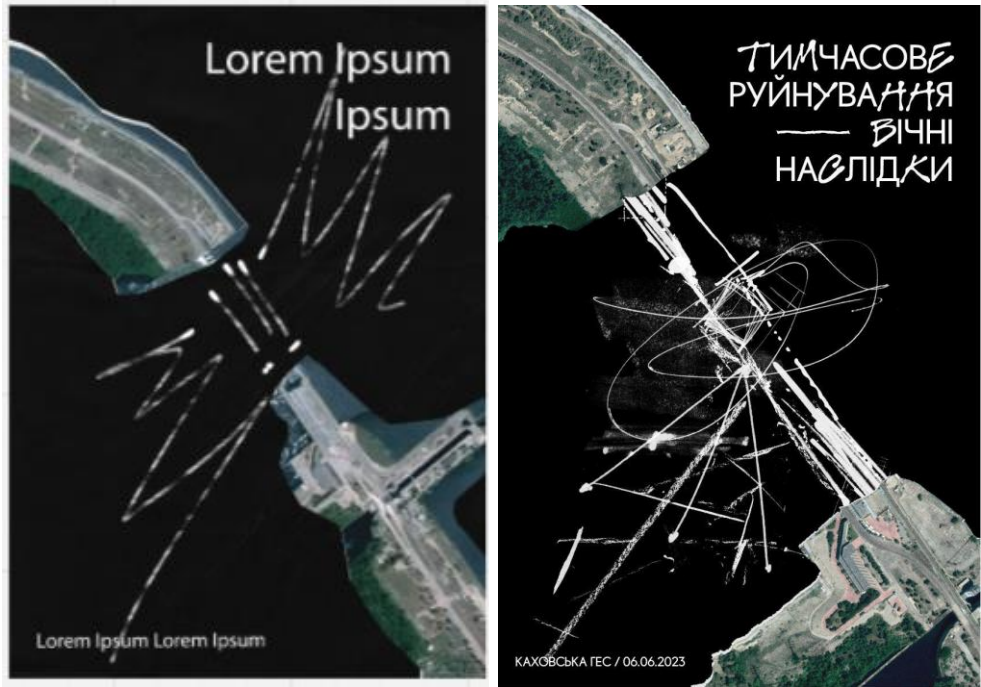

Рис.2.31-32. Розробка плаката «Вічні наслідки»

Рис.2.33-35. Розробка плаката «Історія, якої більше не існує»

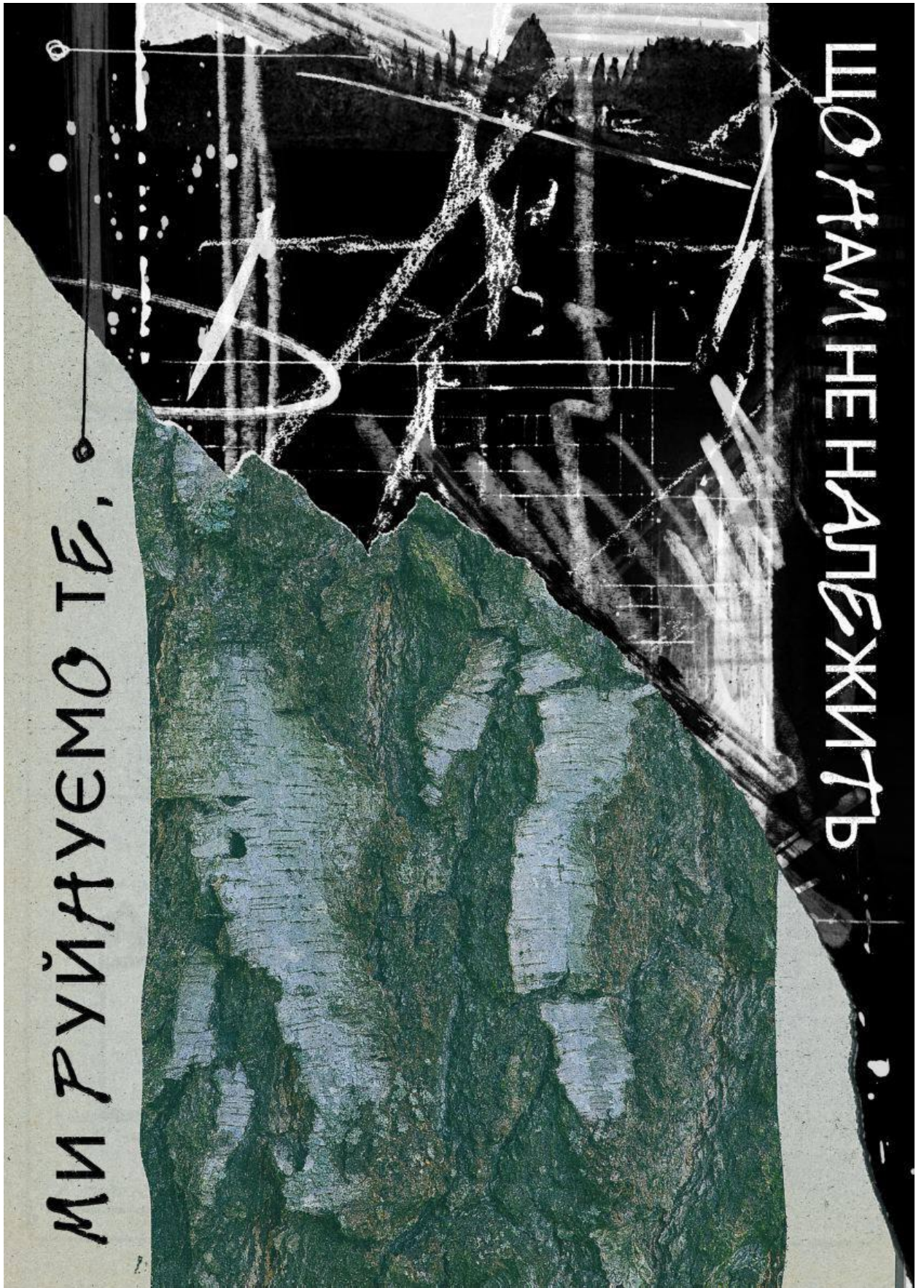

Рис.2.36. «Ліси, що загинули в тіні війни»

Рис.2.37. «Вічні наслідки»

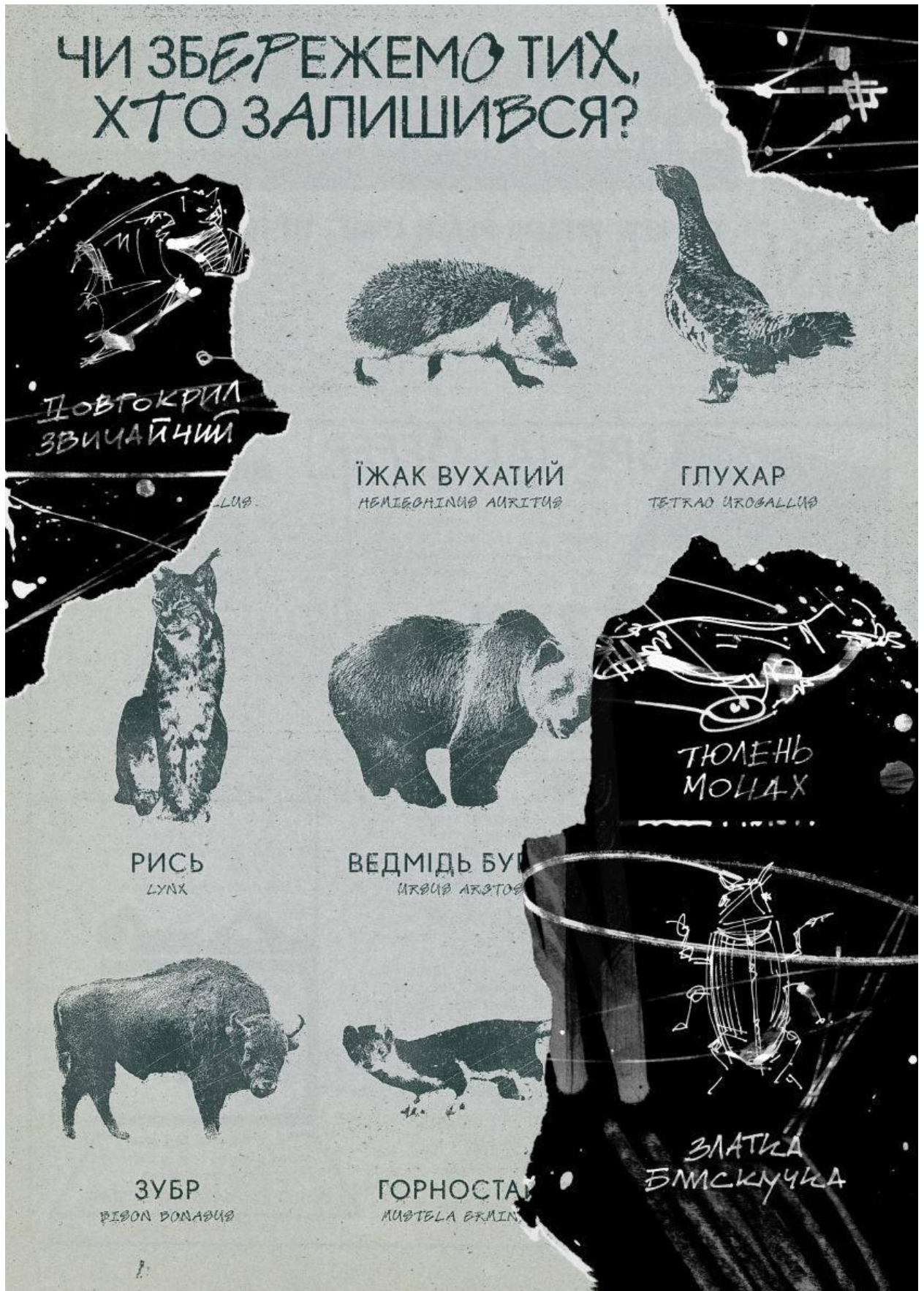

Рис.2.38. «Історія, якої більше не існує»

**Розробка лекційного заняття з теми «Композиція плаката» для
навчальної дисципліни «Композиція»**

БЛОК. СТАНКОВА КОМПОЗИЦІЯ

Змістовний модуль 5. Композиція плакату

Тема 5.1. Плакат як жанр графіки, його історія. Розробка плакату.

Мета заняття:

- Ознайомити студентів із особливостями композиції в жанрі плаката.
- Сформувані знання про історію розвитку плаката, його класифікацію, функції та виразні засоби.
- Навчити аналізувати композиційні рішення в плакатах та їх роль у виникненні ідеї.
- Підготувати студентів до проектування власних плакатів.

Завдання заняття:

1. Розглянути плакат як окремий вид на стику графічного дизайну та образотворчого мистецтва.
2. Ознайомитись з основними вимогами до композиції плакату.
3. Проаналізувати приклади плакатів різних напрямків.
4. Визначите ключові виразні засоби та прийоми, що використовують при розробці плакатах.

Структура лекційного заняття:

1. Організаційний момент (5 хвилин)

Привітання студентів, оголошення теми, мети та завдання, заняття.

2. Основна частина лекції (50 хвилин):

2.1. Плакат як жанр графічного мистецтва (10 хвилин): Коротка історія плаката. Витоки плакатного мистецтва (від політичної агітації до соціальної реклами). Розвиток українського плаката у ХХ столітті. Роль плаката в сучасному світі: функції та вплив.

2.2. Основні вимоги до плаката (10 хвилин): Ясність змісту та лаконізм тексту. Гострота, злободенність і оригінальність теми. Виразність композиції та барвистість. Роль шрифтових рішень. Поєднання тексту, зображення та кольору.

2.3. Виразні засоби композиції плакату (15 хвилин): Символізм і метафоричність у плакаті. Використання гротеску, алегорії, перебільшення. Умовність кольору та форми. Контраст як основа виразності (форма, тон, колір). Несуміщений час і простір у плакаті. Інтеграція фотографічних, мальованих і цифрових елементів.

2.4. Аналіз прикладів плакатів (15 хвилин): Демонстрація плакатів різних типів: соціальних, екологічних, політичних, рекламних. Розбір ключових композиційних прийомів у плакатах, таких як: динаміка лінії; контрастні кольори; інтеграція тексту в зображення. Особливу увагу варто приділити екологічним та соціальним плакатам, які відображають сучасні проблеми (наприклад, збереження довкілля, слідки війни, соціальні кризи).

3. Підбиття підсумків лекції (10 хвилин)

- Узагальнення основних понять про композицію плакату.
- Оголошення ключових аспектів, які студенти будуть використовувати під час лабораторного заняття: формування ідеї та задуму; кольорової палітри та шрифту; розробка композиції та її відповідність обраній темі.

Методи навчання та засоби наочності:

- Лекція з елементами бесіди. Постановка запитань для залучення студентів до обговорення.
- Демонстрація слайдів із прикладами плакатів. Включення класичних робіт і сучасних прикладів.
- Мультимедійне обладнання. Використання презентації, відеороликів, інтерактивних схем.
- Роздатковий матеріал. Листівки чи друковані зразки плакатів із аналізом композиції (Рис.В.3.1-10.).

Очікувані результати лекції:

- студенти повністю описують історію та значення плакатного мистецтва, визначають види плакатів;
- формують уявлення про основні принципи композиції, які використовують у плакатах;
- вміють аналізувати приклади плакатів за різними критеріями: естетика, інформативність, емоційний вплив;
- володіють базовими знаннями, які стануть основою для виконання лабораторного завдання з розробки плакату.

Рекомендована література:

1. Андрейканіч А. І. Антологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів : Видавничий дім «Довбуш», 2012. 120 с.
2. Бережна Т. М. Дизайн еко-плакатів : Український досвід. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 198 с.
4. Волошина Т. Л. *Формування естетичних та екологічних цінностей у студентів через дизайн-проекти.* Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2015. № 5. С. 88–92.
5. Дубовик О. І. Графічний дизайн : теорія і практика. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2018. 256 с.
- Дяченко А. В. Дизайн екологічного плакату в Україні. Львів : Літопис, 2017. 198 с.
6. Косів В. М. Графічний дизайн як візуальна мова. Проблеми спілкування. Вісник Львівської академії мистецтв : зб. наук. пр. Львів : ЛАМ, 2019. 71 с.
7. Лагутенко О. А. Українська графіка першої третини ХХІ ст. : загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства. Нац. акад. образотв. мистец. та архіт. Київ : 2008. 38 с.

8. Суховірський Б. І. *Дизайн-проекування в екологічній освіті : методологічні та педагогічні аспекти*. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2016. № 4. С. 58–62.

9. Loudon K., Green J. *Social and Ecological Design*. New York : Harper Design, 2011. 376 p.

Список використаних джерел:

1. Борисенко І. В. Методика викладання графічного дизайну в контексті сучасних інформаційних технологій. *Освіта та педагогічна наука*. 2018. № 1. С. 48–52.

2. Кузьмін С. О. Педагогічні основи розвитку творчих здібностей студентів у процесі дизайн-проекування. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 2. С. 134–140.

3. Робоча програма навчальної дисципліни «Композиція»
URL :<https://drive.google.com/file/d/10eZoMqbej1UyO0ldm1dG7oYcUNh7HzY4/view?usp=sharing>

Візуальний ряд

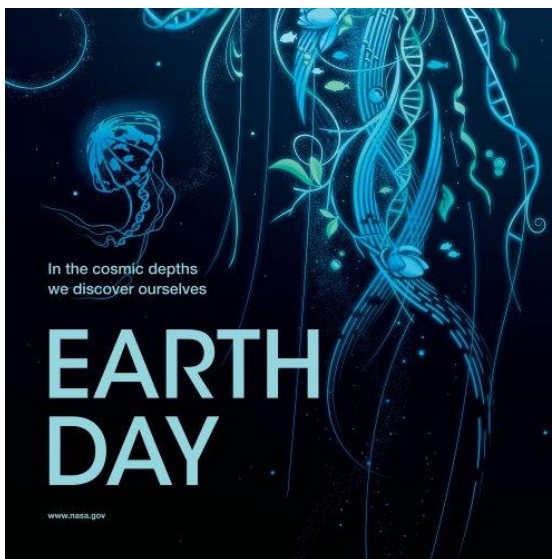
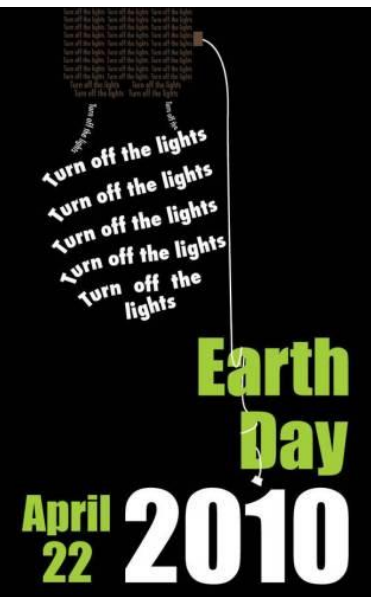
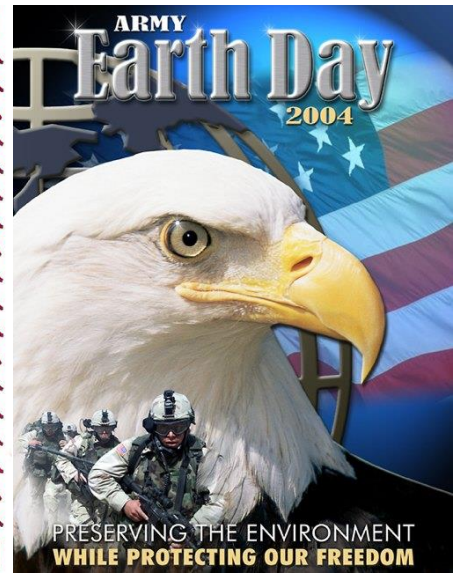
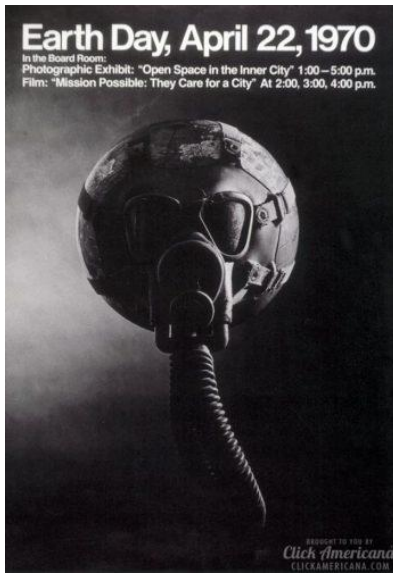

Рис.3.1-10. Плакати до Дня Землі